

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Rahvusvaheliste suhete instituut

Euroopa uuringute õppetool

Kadri Määr

**ÜPP PÕHIMÕTETE ARENG LÄBI AASTAKÜMNETE,
LEADER MEETME VÄLJAKUJUNEMINE NING SELLE
MÕJUD EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Aksel Kirch, Phd

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Kadri Müür

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 111175TASB

Üliõpilase e-posti aadress: kadrimumur@gmail.com

Juhendaja doktor Aksel Kirch:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. MIKS JA KUIDAS ON TOIMUNUD MUUTUSED ÜPP-S?	7
1.1. Mis on Ühine Põllumajanduspoliitika? (ÜPP)	7
1.2. Mis kutsus esile vajaduse ÜPP-d muuta?	7
1.3. Ühise Põllumajanduse Reform 1992	12
1.4. Agenda 2000	14
1.5. ÜPP reform 2003. aastal	17
1.6. 2004.a laienemine, ÜPP uutes liikmesriikides	19
2. LEADER-MEEDE	23
2.1. Leader-meetme väljakujunemine	23
2.2. Leader- olemuse iseloomustus.....	24
2.3. Mil määral on Leader lähenemine kaasa aidanud valitsemisele maapiirkondades?	29
2.4. Mil määral on toetatud tegevus kaasa aidanud elukvaliteedi paranemisele maapiirkondades?	30
3. ROHELISE JÕEMAA KOOSTÖÖKOGU	32
3.1. Rohelise Jõemaa koostöökogu tegevuse ja olemuse iseloomustus	32
3.2. Meetmed ning nende meetmete peamised strateegilised eesmärgid:	35
3.3. Rohelise Jõemaa Koostöökogus 2009-2013 LEADER projektitoetuse raames teostatud projektid.....	37
KOKKUVÕTE	42
SUMMARY	44
VIIDATUD ALLIKAD	46
LISAD	48
Lisa 1. Tegevusgruppide toetusvõimaluste kasutamine	48
Lisa 2. Kohalikud tegevusgrupid Eestis 1.01.2009 seisuga.	50
Lisa 3. RJK demograafiline struktuur 01.01.2011.a.....	51
Lisa 4. RJK Toetusvõimaluste kasutamine.....	52

TÖÖS KASUTATAVAD LÜHENDID

ÜPP - Ühine Põllumajanduspoliitika

MAK - Eesti Maaelu Arengukava

GATT - Üldine Tolli- ja Kaubanduskokkulepe

EAGGF - European Agricultural Guidance and Guarantee Fund

EL - Euroopa Liit

RAK - Riiklikud Arengukavad

LEADER - Liaison entre Actions de Developpment de l'Economie rurale

KTG - Kohalik Tegevusgrupp

RJK - Rohelise Jõemaa Koostöökogu

PRIA - Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

ABSTRAKT

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, mis põhjustel on toimunud algusaastatel üliedukalt toimunud Euroopa Liidu Ühise Põllumajanduspoliitika reformid, miks on hakatud üha enam rõhku panema maapiirkondade arengule ning mis muutusi on toonud Leader-meetme kasutamine Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnas.

Eesmärgi saavutamiseks anti esmalt ülevaade Ühise Põllumajanduspoliitika reformidest ja nende tulemustest. Töö teises osas uuritakse Leader-meetme esiletõusmist kui ühte neljast Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 telgedest. Töö kolmandas osas vaadeldakse Leader-meetmest saadud toetuste abil teostatud projekte Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnas.

Vaatluse tulemusena leiti, et Ühise Põllumajanduspoliitika algusaastatel oli poliitika isegi liiga efektiivne, mille tulemusel hakkasid kuhjuma põllumajandustoodangu tagavarad ning ülejäägid. Ajapikku hakati üha enam tähelepanu pöörama maa piirkondade arengule. Kohalike vajadustega arvestamiseks ja paikkondlike võimaluste ärakasutamiseks tuleb rakendada meetmeid, mis toetaksid maaelu. Sel eesmärgil on Euroopa Liidus rakendatud Leader-meede. Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnas on Leader-meetmest saadud toetuste abil rikastatud mitmeid eluvaldkondi.

Võtmesõnad: Euroopa Liit, maapiirkonnad, reform, toetus, areng

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu Ühine Põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP) kujunes välja ligi 50 aastat tagasi ja on siiani üks kallimaid Euroopa Liidu poliitikaid. Esimestel aastakümnetel oli ÜPP liigagi edukas ja tootis suurt ülejääki. See tõi aga kaasa üha suureneva turusekkumise, mis oli põhjustatud vajadusest tegeleda ülejääkide probleemidega ja eksporditavate kaupade subsideerimisega.

Nii Euroopa sisene kui ka rahvusvaheline kriitika viisid kolme suure ÜPP reformini 1992. aastast alates. 1992. aasta reformi tulemusel vähenesid teravilja, piimatoodete, õliseemnete, veise-, lamba- ja kitseliha ning tubaka sekkumishinnad. Teine suur reform kiideti heaks 1999. aastal, mida aga paremini tuntakse Agenda 2000 nime all. ÜPP tähelepanu nihkus tootmise baasil välja antavatelt toetustelt otsetoetustele. ÜPP 2003. aasta reformist kujunes ehk kõige ambitsioonikam reform. 2003. aasta reformiga tulemusel hakati pöörama üha enam tähelepanu keskkonnasäästlikule ning jätkusuutlikule tootmisele. Samuti muutus järjest olulisemaks ettevõtmise arendamine maapiirkondades. Soodustamiseks sealset ettevõtlust ja vähendamaks väljarännet neilt aladelt on loodud Leader-meede, mis on üks neljast Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 telgedest.

Leader-meetme kaudu innustatakse maapiirkondi leidma uusi viise, et olla konkurentsivõimeline, kasutada maksimaalselt ära kohalikke ressursse ning lahendada tekkivaid probleeme, mis tulenevad näiteks vananevast elanikkonnast, teenuste osutamise viletsast tasemest või töökohtade puudumisest.

Käesolev bakalaureusetöö keskendub ÜPP arengule läbi aastakümnete kuni Leader-meetme väljakujunemiseni Eestis ja kui palju on Leader-meede edendanud Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnas elavate inimeste ettevõtmisi ja igapäevast elu. Töö eesmärk on uurida, mis põhjustel on toimunud ÜPP reformid ja miks on hakatud üha enam tähelepanu pöörama maaelu arengule.

1. MIKS JA KUIDAS ON TOIMUNUD MUUTUSED ÜPP-s?

1.1. Mis on Ühine Põllumajanduspoliitika? (ÜPP)

Selleks, et vastata küsimusele, miks ja kuidas on toimunud muutused Euroopa Liidu ühises Põllumajanduspoliitikas, peame esmalt vastama küsimusele, mis on ÜPP ja andma ülevaate tema lühiajaloo kohta.

1962. aastal kehtestatud ühine põllumajanduspoliitika on põllumajandussektori ja ühiskonna ehk Euroopa ja põllumajandustootjate partnerlus. Selle põhieesmärgid on: parandada põllumajanduslikku tootlikkust, et tarbijatel oleks pidevalt saada taskukohase hinnaga toitu, ja tagada, et ELi põllumajandustootjatel oleks võimalik mõistlikku sissetulekut teenida. ELis on 500 miljonit tarbijat, kes vajavad pidevalt tervislikku, toitaineküllast ja taskukohase hinnaga toitu. Majandusolukord püsib tõenäoliselt ebakindla ja ettearvamatuna. Arvesse tuleb võtta paljusid praegusi ja tulevaseid probleeme, sh üleilmne konkurents, majandus- ja finantskriisid, kliimamuutus ning sisendite (nt kütte ja väetiste) kallinevad hinnad. Nende probleemide lahendamiseks on EL välja töötanud ja rakendanud ühise põllumajanduspoliitika. Selle eesmärk on luua põllumajandustootjatele tingimused, mis võimaldaksid neil ühiskonnas täita oma paljud funktsioonid, mille hulgas esimene on toota toitu. Põllumajandus ei ole seotud mitte üksnes toidu tootmisega, vaid ka maakohtade ja neis elavate inimestega. Põllumajandus on seotud meie maapiirkondade ja neis leiduvate väärtuslike loodusvaradega. (Ühine põllumajanduspoliitika, Euroopa ja põllumajandustootjate partnerlus 2012, 3)

Aastate jooksul on ühise põllumajanduspoliitika üldised eesmärgid jäänud muutumatuteks, kuid mitmete reformide käigus on põllumajanduspoliitikat muudetud oluliselt kaasaegsemaks – tootlikkuse ja konkurentsivõime mõõtmele on lisandunud ka jätkusuutlikkus. Siiski sisaldavad veel tänases ühises põllumajanduspoliitikas kasutatavad meetmed ajalooliste otsuste loogikat, milleks on põllumajandusettevõtjatele otsetoetuste maksmine ajalooliste tootmismahdade alusel.

1.2. Mis kutsus esile vajaduse ÜPP-d muuta?

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika aluseks on 1957. aasta 25. märtsil kuue Euroopa liidu riigi: Belgia, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburgi, Hollandi ja Lääne-Saksamaa

poolt allkirjastatud Rooma Leping, milles allkirjutanud leppisid kokku Euroopa Majandusühenduse loomises. Rooma Lepingu laiem eesmärk oli Euroopa riikide majanduskeskondade ühtlustamine, ühenduse siseste majandusbarjääride kaotamine ja seeläbi liikmesriikide kodanike elu- ning töötingimuste parandamine. Kattes laia spektrit sotsiaal- ja majandusvaldkonnast sõnastas Rooma Leping ka Euroopa Majandusühenduse ühise põllumajanduspoliitika alused ning on seeläbi olnud Euroopa Liidu Ühise Põllumajanduspoliitika (Common Agricultural Policy – CAP) algtekstiks. Euroopa Majandusühenduse Asutamislepingu artikkel 39 sõnastab ühise põllumajanduspoliitika eesmärgid:

- Suurendada põllumajanduse produktiivsust;
- Tagamaks õiglane elatustase põllumajandusega tegelevatele inimestele;
- Stabiliseerida turud;
- Garanteerida toiduvarudega isevarustamine;
- Pakkuda tarbijatele mõistliku hinnaga toitu.

Nagu näha on antud loetelus esikohal tootja huvid ning nendele järgnevad tarbija vajadused. Viimase aastakümne jooksul on EL asunud prioriteete natuke muutma. (Palk 2004, 84)

ÜPP põhilised printsiibid on:

- Turu ühtsuse printsiip - See printsiip sätestab põllumajanduse, ühisturu, suure vaba turu, milles ringlevad põllumajandustooted (teravili, liha jne). Turu ühtsust tugevdab põhimõtte kehtestada põllumajandustoodetele ühtsed hinnad. Praktikas esinevad aga siiski piirangud (veterinaarseaduste-, sanitaarnormide- ja toiduseaduste erinevused riikide sees), mis põllumajandustoodete vaba ringlemist limiteerivad.
- Piirkondliku eelistuse printsiip - see printsiip annab eelistuse Euroopa põllumajandustoodetele. Kuna Euroopa põllumajandustooted on kallimad kui mujal maailmas toodetud toidusaadused, peab Euroopa Liit kaitsma ennast odava impordi eest ning subsideerima oma toodangu eksporti. Nii toimivad kaks mehhanismi, mis kindlustavad piirkondliku eelistuse: imporditollid ja eksporditoetused.
- Finantsiline solidaarsus.

Need eesmärgid on püstitatud juba 1958. aastal ja neid ei ole kunagi muudetud. Ka Lissaboni leping, millega muudetakse olemasolevaid Euroopa Liidu ja Euroopa Ühenduse lepinguid, neid eesmärke ei muuda. Põhieesmärk oli soodustada tootmise kasvu toiduainetööstuse ahelas, et tagada eelkõige n.ö. toidujulgeolek, kujundades samas välja ka

Euroopa Liidu elujõulise põllumajandussektori ning kindlustades tarbijatele stabiilse ja mõistliku hinnaga toiduga varustamise. (Ühine põllumajanduspoliitika: Ajaga kaasas käiv poliitika 2004, 2)

ÜPP algusaastatel lüpsid paljud sõjajärgse põlvkonna väiketalupidajad veel käsitsi oma lehma ja niitsid vikatiga heina. Nemat ja kogu ülejäänud ühiskond mäletasid veel toidupuudust ja järjekordi. ÜPP subsiidiumid aitasid neil aga osta seadmeid, renoveerida põllumajandushooneid ning hankida paremaid seemneid ja väetisi. Suurem tulu võimaldas võtta pangalaenu oma talumajapidamiste arendamiseks. Toiduainete tootmine kasvas. Motiveerimaks põllumajandustootjaid tootmisega tegelema, pakuti põllumajandustootjatele ÜPP raames toetusi ja garanteeritud kokkuostuhindu. Toetustest arenesid aastate möödudes välja "ühise turu" raamistikud mitmesuguste põllukultuuride ja loomsete saaduste jaoks. (Ühine põllumajanduspoliitika: Jätkub 2012, 6)

Alates 1960ndate keskpaigast läbi 1970ndate jätkus ÜPP areng. Rahalist abi anti põllumajanduse restruktureerimiseks, näiteks investeringuteks põllumajandustootmisse, et soodustada nii põllumajandustootjate koondumist suuremateks üksusteks kui ka juhtimisoskuste ja tehnoloogia arengut vastavalt valitsevale majanduslikule ja sotsiaalsele kliimale. Abivahendina enneaegse pensionilemineku vältimiseks ja kutseõppe soodustamiseks ning eritoetustena vähemsoodsaatele piirkondadele, lisati ka mõned inim- ja regioonispetsiifilised aspektid. ÜPP toimis üledukalt. Üsna ruttu pärast ÜPP tegevuse algust saadi aga aru, et poliitika ei liikunud õiges suunas, see tulenes ületootmisest, -jääkidest ning kõrgest eelarve maksumusest. 1980ndateks aastateks hakkasid Euroopa Liidus tekkima peamiste põllumajandussaaduste ülejäägid, millest osa eksporditi (selleks anti lisatoetusi), osa aga tuli ELi sees ladustada või hävitada. Need meetmed tõid kaasa suuri eelarvekulutusi, moonutasid mõnede kaupade maailmaturgu, ei teeninud sageli põllumeeste parimaid huve ning muutusid tarbijate ja maksumaksjate seas ebapopulaarseks. (Ühine põllumajanduspoliitika: Ajaga kaasas käiv poliitika 2004, 3)

Võttes vastu otsuseid kauba hindade osas keskendus ministrite nõukogu kuni 1983.-84. aastani peamiselt sissetulekutele põllumajandussektoris. Kuid alates 1984.-1985. aastast said turu- ja hinnapoliitika tunda tugevaid eelarvelisi piiranguid. Põllumajanduslikud hinnad külmutati või vähendati Euroopa Rahandusliidus ning isegi rahvuslikul tasemel tõusid hinnad vähem kui seda tegi inflatsiooni määr. 1984 aastal toimus märkimisväärne tagamisskeemi vähendamine ning mõningatel juhtudel isegi likvideerimine. 1984. aastal rakendati

piimakvoodid, et tegeleda kiirelt suurenevate tagavarudega, mille ohjeldamine tähendanuks märkimisväärseid hinnalangusi ning mille suurus oli poliitiliselt vastuvõtmatu. Üldised riiklikud piimakvoodid jaotati meiereide väljalaskekogusteks (mõningased mööndused olid taludest otsemüüjatele). Referentskogused võisid kehtida üksiktootjate või iga ostja (so. meiereid) kohta; viimane variant leidis üldist kasutust, kuna meiereid võisid teatavas ulatuses reguleerida kokkuostu üldise kvoodi piires. Piimakvoodid tõid esile kulutamise languse selles sektoris, see aga sai asendatud suurenenud kulutustega teiste ülejääki teenivate sektorite poolt nagu teravili ja loomaliha. Vaatamata turu ja sotsiaalstruktuutilise poliitika toetamiseks läbiviidud meetmetele ei paranenud tõusvate tagavarade ning kogunevate ülejääkide üleüldine olukord eriti märkimisväärselt. (Hill 2012, 273)

ÜPP pidi muutuma, sellest tulenevalt andis komisjon sisse täiendavad ettepanekud tugevdamiseks eelarvet stabiliseerivaid meetmeid, mis võeti vastu Euroopa Nõukogu poolt 1988. aasta veebruaris. 1988. aasta veebruaris Euroopa nõukogus kokkulepitud muudatused koos hilisemate välisministrite poolt vastuvõetud muudatustega tõid tulemuseks järgmised suured reformid:

- Ületootmine toob tagajärjeks institutsionaalsete toetuste vähendamise ning kutsub esile ka teisi meetmeid piiramaks eelarvekulutusi. Need stabilisaatorid, mis olid iga kauba jaoks erinevad, seati sisse peamiselt ilma põllumajandusettevõtete sissetulekut arvesse võtmata. Esialgu olid ettepanekud mõeldud eelarvekulutuste stabiliseerimiseks, see samm oli aga Nõukogu jaoks liialt suur.
- Veelgi karmima eelarvelise distsipliini sisse viimine. Põllumajanduse arengu- ja tagatisfondi kulutused ei tohtinud ületada 74% ühenduse sisemajanduse kogutoodangust. Selleks seati sisse range kulutuste ülempiir.
- Samal ajal aga suurendati ühenduse “omavahendeid”, muutes eeskirju, mis määrasid liikmesriikide toetusi.
- Ühenduse struktuurifondidele eraldatud summade kahekordistamine vahemikus 1988-1993, milles sisaldasid meetmed toetamaks põllumajanduslikke ümbermuudatusi, mille tõid kaasa ÜPP ja maaelu arengu reformid.
- Täiendava iseloomuga sotsiaal-struktuuriliste meetmete tutvustamine,
 - a) vähendades külvipinda (jättes maad sööti ning julgustades põllumajandusest kõrvale astumist kui ka varasele pensionile minemist);
 - b) kompenseerides sissetulekutele rakendatud stabilisaatorite poolt põhjustatud kahjumi

põllumeestele (kava sissetulekute otsetoetusteks ning ekstensiivseid ja ümberkorraldavaid meetmed toodangule, millel ei ole ülejääke). (Hill 2012, 274)

Sööti jätmise, ekstensiivne põllumajandus ning ümberkorraldavad meetmed olid liikmesriikidele kohustuslikud (neid meetmeid tuli tutvustada, kuid nad olid põllumeestele vabavalikulised) aga sissetulekute toetused ning varajase pensioni meetmed olid liikmesriigi tasandil vabavalikulised. Rõhutatud oli ka põllumajandustoodangu kasutamine millekski muuks kui toiduks ning ühenduses toodetud teravilja kasutamine loomasöödaks. Need sammud aga olid ebapiisavad põllumajandusturule tasakaalu tagasi toomiseks, kuigi surve eelarvele oli vähenenud kuna maailmaturu hinnad vähendasid eksporditoetusi ühiku kohta ja pakkusid suuremaid ekspordi võimalusi. Ka sotsiaal-struktuurilised meetmed ei olnud väga efektiivsed: söötijätmist ning ekstensiivset tootmist võeti kasutusse vähem kui seda oli loodetud, sissetulekutoetused said rakendatud vaid kolmes liikmesriigis ning varajane pension vaid ühes liikmesriigis. Hoolimata kõigist neist pingutustest kannatas ühtne põllumajanduspoliitika endiselt põhimõttelise puuduse all: põllumajanduslik tootmine juhindus kehtestatud hindadest ja mitte nõudlusest. Talunikud tootsid endiselt tohututes kogustes tooteid, millele ühendus oli taganud kõrgeimad hinnad, olenemata vajadusest nende toodete järele. GATT-i läbirääkimiste Uruquay voorus 1986. aastal ei suudetud endiselt leida lahendust ekspordi toetustega seotud probleemidele, mis samuti endiselt suurt tähelepanu nõudsid. Kõigile sai selgeks, et Euroopa Liidu ühtne põllumajanduspoliitika on oma aja senisel kujul ära elanud. Vaja oli veelgi põhjalikumat reformi. 1990. aasta teisel poolel teatas Euroopa Komisjon, et selline reform läheb kavandamisele. Pikale veninud läbirääkimiste tulemusel oli Euroopa Liit nõus läbi viima 1992. aasta reformi, millele järgnesid veel edaspidised muudatused. (Hill 2012, 275)

1.3. Ühise Põllumajanduse Reform 1992

Reformi peamiseks põhjuseks oli, et Ühine Põllumajanduspoliitika ei rahuldanud kedagi: rahulolematud olid tarbijad, maksumaksjad, talupidajad, samuti Ameerika ühendriigid, kellele ei meeldinud Euroopa põllumajanduses rakendatav tugev toetuste süsteem. Kolmekümne aasta pikkune aktiivse turusekkumise periood oli toonud kaasa ületootmise, konkurentsivõime languse ja vajaduse reformida ÜPP elluviimise meetmeid. ÜPP ulatus tagasi aastasse 1957. selge oli, et sellisel kujul polnud see Euroopas 1990-ndatel enam rakendatav. Seetõttu hindas Komisjon kujunenud keerulist olukorda ning avaldas 1991. aasta veebruaris analüüsiva dokumendi Ühise Põllumajanduspoliitika areng ja tulevik, milles käsitletakse ÜPP reformi, sealhulgas:

- Euroopa põllumajanduse konkurentsivõime tõstmist, et säilitada senine tase maailmaturul;
- ülejääkide vähendamist, et kahandada kulutusi põllumajandusele;
- Loomakasvatusektori allakäigu peatamist;
- Peretalude ja väkepõllunduse säilitamist;
- Selliste tootmismudelite säilitamist, mis ei kujuta ohtu keskkonnale.

Nimetatud reformi tuntakse kui Macsharry reformi: 1991. aasta juulis arutas Komisjon muudatuste projekti, mis oli koostatud Põllumajandusasjade Komisjonääri Ray MacSharry poolt. Esitatud dokumendis soovitas MacSharry muuta ÜPP loogikat, asetades põllumajanduslikud sissetulekud sõltuvusse mitte enam hinnast, vaid tootmise kontrollitavusest. Eesmärk oli nihutada toetused hindade kindlustamiselt garanteeritud sissetulekutele - see oli MacSharry põhiline ettepanek. Siiski ei seadnud tema reform kahtluse alla ÜPP põhilisi printsiipe, eriti väljatöötatud toetuste maksmist talupidajatele. Kaksteist liikmesriiki vajasis terve aasta ettepanekute läbitöötamiseks ja reformi vastuvõtmiseks, kinnitades reformi mais 1992. a. mais.

Uuteks soovitusteks olid:

- Põllumajandushindade järjepidev alandamine, et läheneda maailmaturu hinnatasemele;
- Kontroll tootmise üle, piirates tootmisüksusi (kvoodid, 17,5% viljeletava maa sööti jätmise);
- Kontroll tootmise üle on selleks tingimuseks, mis tuleb saavutada, et hakata kompenseerima hindade langust ning sissetulekute kahanemist, mis tulenevad

tootmise kontrollist. Samas on toetused tootmisega siiski seotud, kuna nad on proportsionaalsed kasutatava maa suurusega, loomade arvuga jne.

Kaasatavate abinõude tutvustus:

- Agro-keskkonna skeem - eesmärgiks on toetada keskkonnasõbralikku põllumajandust.
- Varane pensioni iga - toetused on garanteeritud vähemalt 55. aastastele talupidajatele, kes soovivad lõpetada töö farmis, nende majapidamised tuleb anda neile talupidajatele, kes soovivad laiendada oma tootmisbaasi või osakapitali.
- Metsastamise abi - kavas alternatiivina põllumaade kasutamisele.

Eeltoodu põhjal võib iseloomustada kõnealust reformi kui rõhuasetuse äralükkamist hinnatoetustelt (hinnasubsiidiumide vähendamine) üldisele abistamise poliitikale (sissetulekute suurendamine läbi lisatoetuste, mis peaksid kompenseerima hinnalanguse). See omakorda tähendab, et põllumajanduse toetamise koorem ei lasu niivõrd tarbijal kui maksumaksjal. (Euroopa Liidu Põllumajanduspoliitika 1999, 9)

Arvesse võttes põhitoodangut ning hindade langust, lahkesid teraviljad ühele ning õlirikkad- ning proteiinirikkad taimed teise toodangurühma. Talupidajad pidid jätma harimata ka teatud osa haritavatest maadest: aastateks 1993-1994 ning 1994-1995, mil selliste maade suhtarv oli 12-15%. Sealt alates harimisest kõrvalejäetud maade suhtarv stabiliseerus, jäädes 10 ja 5% vahele majandusaastatel 1995-1996 ning 1996-1997. Selliseid kõrvalejäetud maid oli võimalik siiski harida tingimusel, et neil ei kasvatata toiduteravilja ega söödakultuure vaid et neid kasutataks tööstuslikul eesmärgil (näiteks biokütuse tootmiseks). Väiketootjad, kelle territoorium ei võimaldanud kasvatada ja toota üle 92 tonni teravilja, õli- või proteiinirikkaid taimi, (see tähendab kellel on ligikaudu kuni 16 hektarit maad) ei allunud ettekirjutusele osade maade kõrvalejätmiseks maade viljelemisel. Maade söötijätmise toetusi ning toetusi ühe hektari kohta (nn kompensatsioon) maksti talupidajatele kogu Euroopa Liidus (väiketootjad saavad samuti maade söötijätmise toetusi, isegi kui nad pole maid harimata jätnud). Subsideeriti vastavalt piirkondadele, võttes aluseks realiseeritud toodangu aastatel 1986-1991.

Liikmesriigid viivad ellu regionaalplaani, kaitstes homogeenseid piirkondi, kus põhiline osa saagist kasvatatakse. Selles valguses selgub, et kõige viljakamad ja tootlikumad piirkonnad on enam soositud olukorras. Esialgu otsustati limiteerida kulutusi, määratledes maksimaalsed normid tootmiseks enim sobivatele piirkondadele, kuid see seisukoht ei leidnud hiljem toetamist ja nii sai talupidaja seda rohkem toetusi, mida rohkem maad ta omas. Lisaks maade kõrvalejätmise toetusele sai iga turg (taimsed ja loomsed toiduained) eraldi subsiidiume. Maade

harimisest kõrvalejätmine oli eelduseks saada toetusi maaharimisel ja -kultiveerimisel, loomakasvatases oli vaja rida lisatingimusi. (Euroopa Liidu Põllumajanduspoliitika 1999, 10)

Mis siis oli 1992. aasta Macsharry reformi tulemuseks?

Macsharry reform muutis ÜPP ülesehitust. Toimus üleminek hinna toetustelt otsetoetustele. Peamine muutus ÜPP hinnatoetusmehhanismides toimus teravilja sektoris, kus sekkumishindasid vähendati kolmandiku võrra ja farmeritele kompenseeriti kaudse tulu kaotus toetuse kasutuselevõttuga, mida maksti toetuskõlbliku maa iga hektari kohta, kus kasvatati toetuskõlblikku vilja. (Hill 2012, 307)

Kuigi Macsharry reformid kujutavad endast esimesi edukaid muudatusi ÜPP loomisest alates, jääb poliitika siiski oluliselt muutmata. ÜPP eelarvelised kulud moodustavad suure osa Euroopa Liidu kulutustest, sellegipoolest moodustab põllumajandus Euroopa Liidu tööjõust väikese ja järjest väheneva osa. Samas aga ei lange ÜPP tegelik koormus mitte Euroopa Liidu eelarvele, vaid tarbijatele, kes peavad toidu eest rohkem välja käima kui seda tuleks teha ÜPP puudumisel. On tehtud mitmeid katseid hindamaks lisakulu tüüpilisele perekonnale. Suurbritannias hinnati, et ÜPP lisab 10 naela neljapealise perekonna iganädalasele sisseostude arvele. Hollandis tehtud uurimus näitas, et 4 liikmelise perekonna jaoks moodustavad ÜPP-st tulenevad kulutused 7% perekonna sissetulekutest. (Grant 1997, 183)

Selge on, et ÜPP koormab tarbijaid, seda on püütud 1980 ja 1990-datel aastatel reformide abil leevendada, aga impordile kehtestatud kaitse on endiselt kõrge ja olukorda tuleb siiski ettevaatusega suhtuda. Kui ÜPP-st loobuda, läheksid paljud põllumehed pankrotti, mille järel peaks EL rohkem toitu importima, mis omakorda kergitaks maailma turu hindu, seega need hüved, mis saavutatakse ÜPP likvideerimisel jääksid tasakaalu sellest tulenevate miinustega. (Grant 1997, 185)

1.4. Agenda 2000

1997. aastal andis Euroopa Komisjon välja olulise dokumendi, Agenda 2000, mis käsitles nelja peamist olulist valdkonda seoses Euroopa Liidu tulevikuga:

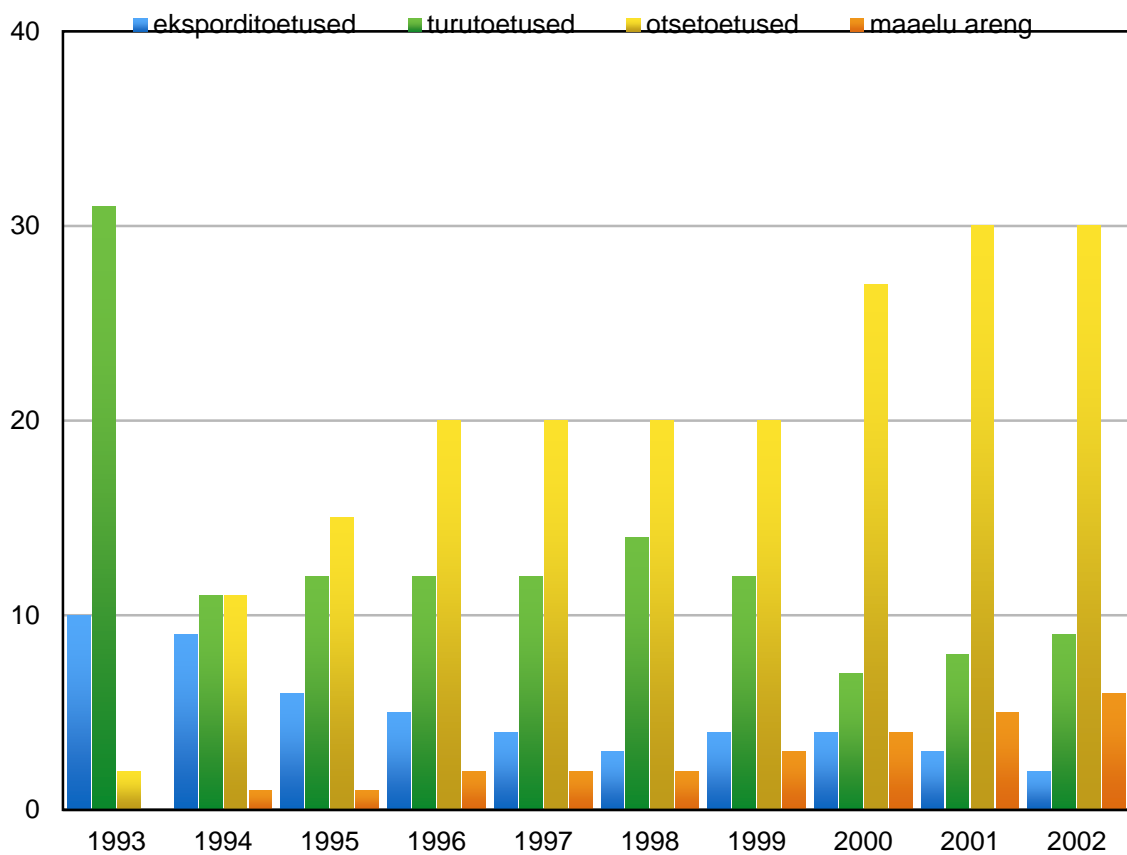
- liidu lainemine, Kesk- ja Ida-Euroopa riikide näol;
- Euroopa Liidu rahastamine tulevikus;
- ÜPP reform;

- Regionaalpoliitika reform. (Hill 2012, 279)

Kui 1992. aasta reformid olid valdavalt seotud põllumajandustoodangu riikliku hinnakujunduse kohandamisega turutingimustele lähedasemaks, siis Agenda 2000 tõi juurde uusi teemasid sõnastades selle kui Euroopa põllumajanduse mudeli (Swinbank 1999: 50):

- põllumajandusektor, mis suudab olla maailmaturul konkurentsivõimeline olemata sealjuures ülesubsideeritud;
- tootmismeetodid, mis on keskkonnasõbralikud ja võimaldavad toota kvaliteetset toitu;
- traditsiooniderikas mitmekülgne põllumajandustegevus, mis ei ole ainult väljundile;
- suunatud, vaid aitab säilitada maakeskkonda nii maastiku kui maaelu tähenduses;
- lihtne ja arusaadav põllumajanduspoliitika, mis eraldab need küsimused, mida otsustatakse ühiselt, nendest küsimustest, mis jäävad liikmesriikide otsustada.

Agenda 2000 põllumajanduse paragrahvis pandi suurt rõhku põllumajanduslikele keskkonnatoetustele, peegeldades põllumajanduse mitmekesisist olemust, pakkudes mitte ainult põllumajanduslikku toodangut, vaid ka keskkonnateenuseid. Need toetused moodustasid otstarbekohase ja poliitiliselt vastuvõetava viisi jätkata sissetulekutoetustega, eriti põllumajanduse jaoks liialt mägistel ja teistel ebasoodsatel aladel. Eriti tähelepanuväärne oli, et Maaelu arengukava edutati ÜPP teise samba staatusele. Maaelu arengukavale teise samba staatuse andmine näitas Komisjoni nõustumist selliste paratamatute muutustega, millega põllumajandus pidi seoses turu arengu, turupoliitika ning kaubandusreeglitega silmitsi seisma. Need muutused ei mõjutanud mitte ainult põllumehi ja nende kodumajapidamisi maapiirkondades, vaid ka paljudes piirkondades teisi ühiskonnakihte. Need meetmed, mida alates 1999. aastast kutsutakse koondnimetusega maaelu areng ehk ÜPP teine samm, moodustavad kogu põllumajanduseelarvest aga väga väikese osa ja sageli on tegu riigisiseste kulutuste asendamisega Euroopa Liidu fondidest tuleva rahaga (Joonis 1.). Põhimõtteliselt võeti Agenda 2000 nõukogu poolt vastu 1998. aastal. Sellele aga järgnes rida spetsiifilisi ettepanekuid, mis võeti põllumajandusministrite poolt vastu märtsis 1999.

Joonis 1. ÜPP kulutuste muutumine 1993.-2002 aastate reformi ajal (miljardites eurodes)

Allikas: Konečný 2004

Reformi eesmärkideks olid (Konečný 2004, 54):

- Euroopa põllumajanduse konkurentsivõime tõstmine maailmaturul;
- tagada põllumajandustoetuste ühtlasem jagunemine EL territooriumil, s.h. eelisarendades keskkonnasõbralikku tootmist;
- säilitada Euroopale omane põllumajanduse mitmekesisus.

Reformi tulemuseks olid:

- edasised hinnaalandused (teravili 15%, loomaliha 20% jne), mille kompenseerimiseks suurendati otsetoetusi;
- ÜPP teise samba loomine maaelu arengu rahastamiseks.

Nagu näha Agenda 2000 temaatikast, on toimunud oluline nihe eesmärkides, võrreldes Rooma Lepingu eesmärkide sõnastusega. Toiduga varustatuse ja tootlikuse tõusu prioriteetide kõrvale on tõusnud konkurentsivõime ja keskkona säilimine. Samuti on tekkinud arusaam põllumajandusest kui maaelu ja maakeskkonna väärtuste säilitajast. Need väärtused kanduvad üle ka järgmistesse Ühtse Põllumajanduspoliitika reformidesse viimase kümne aasta jooksul. Agenda 2000 reformist arenes välja 2003. aasta reform. (Moreddu 2004, 8)

1.5. ÜPP reform 2003. aastal

Berliini tippkohtumisel 1999. aastal kutsusid 15 liikmesriiki Agenda 2000 ettepanekuid vastu võttes komisjoni üles koostama 2002. aastal vahekokkuvõtte, et hinnata ühise põllumajanduspoliitika viimase reformi mõju. Sellest vahekokkuvõttest sai lõpuks ühise põllumajanduspoliitika seni kõige ambitsioonikam reform, mida tuntakse kui Fischleri reformi. Reformiga kavandati mitmeid eesmärke: konkurentsivõimeline põllumajandussektor; kvaliteet toodete keskkonnasõbralik tootmine; õiglane elatustase ja sissetulekute stabiilsus põllumajandussektoris; maapiirkondade toetamine; põllumajanduspoliitika lihtsustamine ja ülessannete jagamine Komisjoni ning liikmesriikide vahel. Üldiselt võib aga tuua välja kolm peamist reformi:

- põllumajanduse konkurentsivõime ning turule orienteerituse parandamine
- maaelu arengu arendamine
- pakkuda tootmist, mis vastaks kõrgetele kvaliteedi standarditele, samas aga austades keskkonnasäästlikkust ja inimeste, loomade ning taimede heaolu (Dehousse, Timmerman 2008, 5).

2003. aasta reformide aluseks olid järgmised üldpõhimõtted:

- toetuste lahtisidumine toodangumahust;
- ühtsete otsemaksete kava;
- nõuetele vastavus;
- modulatsioon e. ümbersuunamine, mis võimaldab vahendite ülekandmist ühise põllumajanduspoliitika kahe samba vahel;
- finantsdistsipliin (Dehousse, Timmerman 2008, 6).

2003. aasta reformiga tulemusel hakati pöörama üha enam tähelepanu

keskkonnasäästlikule ning jätkusuutlikule tootmisele. Suureks probleemiks oli, et ÜPP oli algusest saati intesiivistanud tootmist ja sellega tugevasti saastanud ning kahjustanud pinnast, vett, õhku, bioloogilist mitmekesisust, maastikke ja toiduohutust. Mida enam põllumees tootis, seda suuremaid toetusi ta sai (garanteeritud hinnatoetuste ja hiljem otsetoetuste kujul). Nii oli ta motiveeritud kasutama järjest enam agrokemikaale, kündma üles iga maariba, järjest enam suruma rohkem loomi kokku võimalikult väikestele aladele ning söötma neile sisse kasvu soodustavaid söödasegusid.

Üldiste keskkonnatingimuste sisseseadmine toetuste saamiseks oli õige samm. Maksumaksja raha usaldati vaid neile põllumajandustootjatele, kes kannavad hoolt üleüldiste hüvede nagu elupaikade ning maastike mitmekesisuse kaitse eest. Põllumehe arvele kantav iga-aastane otsetoetus pidi endast kujutama tasu ühiskonnale osutatud teenete eest.

Keskkonnahoidlikud põllumajandusmeetodid vajavad aga rohkem töökäsi kui intensiivne tootmine. Ühtse põllumajanduspoliitika toetused pole aga suutnud takistada töökohtade arvu kiiret kahanemist maapiirkondades ega elanikkonna rännet linnadesse. Tootmise intensiivistamisega ning mehaniseerimisega on ÜPP juba pikemat aega sundinud inimesi maalt lahkuma. 1975. ja 1999. aasta vahemikus kaotas põllumajandussektor 49% oma töötajatest ehk ligikaudu 3,8 miljonit inimest.

ÜPP reformide tulemusel on toidukaupade hind Euroopa Liidu turgudel küll vähenenud, kuid tarbijate jaoks pole need hinnad aga oluliselt madalamaks läinud. Põhilise kasumi on saanud toiduaineid töötlev tööstus, seda nii põllumajandustootjate kui tarbijate arvel ja muutunud ÜPP toetuste lõplikuks kasusaajaks. Vaatamata heldetele toetustele, on paljude Euroopa riikide väikepõllumehed pidanud kandma suuri kahjumeid.

Võib järeldada, et senised ÜPP reformid ei toonud kaasa vajalikku muutust alalhoidlikkuse, toiduainete kvaliteedi tõusu ja kohaliku looduse mitmekesistamise suunas. Vaja oli uut reformi, mis ei vastaks ainult toidukaupade eksportijate huvidele, vaid kõigi Euroopa kodanike ootustele. (Massot 2015)

2008. aastal avaldas Komisjon ÜPP nn “tervisekontrolli”, mida hakati rakendama 2009. aastal. Tervisekontrolliga kinnitati 2003. aasta reformi tulemused ning vaadati läbi suur hulk 2003. aasta ÜPP reformi käigus võetud meetmeid. Tervisekontrolli eesmärgiks oli järgmine:

- tõhustada abi täielikku lahtisidumist, kaotades järk-järgult viimased toodanguga seotud maksed ja integreerides need ühekordsete kindlasummaliste maksete süsteemi.
- suunata esimese samba vahendid osaliselt ümber maaelu arengu rahastamiseks,

suurendades otsetoetuste vahendite ümbersuunamise määra.

- lõdvendada riiklikku sekkumist ja tarnekontrolli puudutavaid eeskirju, et mitte piirata põllumajandustootjate suutlikkust reageerida turu signaalidele (Massot 2015).

1.6. 2004. aasta laienemine, ÜPP uutes liikmesriikides

2004. aasta laienemist ettevalmistavatel läbirääkimistel toimus põhjalik arutelu teemal, kas liituvad riigid on põllumajanduse otsetoetusteks abikõlblikud. Esialgu kavatses komisjon toetuste andmisest keelduda. Põhjustena teadmatus, kuivõrd pingestab see ELi eelarvet; administratiivne surve riikidele, kus on palju väikseid põllumajandusettevõtteid ja kartus, et suured rahasüstid nendele riikidele, kus põllumajandussektoris on hõivatud palju inimesi, ei soosi sektori ümberstruktureerimist. Poliitiliste kaalutluste ajal otsustati, et 10 uut liikmesriiki saavad siiski samu otsetoetusi, mis EL-15 riigid, kuid toetuste kava rakendatakse järk-järgult. Otsus baseerus soovil vältida kaherealist ÜPP-t ja pretsedenti, kus riikidel ei lasta liitumisel võtta üle kogu ühenduse õigustikku. (Nestor 2012)

Viimase 15 aasta jooksul on ühine põllumajanduspoliitika Euroopa ühiskonna ja areneva majanduse surveel teinud läbi põhjaliku muutuse. 2003.–2004. aasta reformid märkisid selle protsessi uut etappi, millega ühtse otsemaksete kava raames kehtestati toodanguga sidumata otsetoetused enamikes ühise põllumajanduspoliitika esimese samba sektorites ning millega tugevdati maaelu arengu poliitikat ehk selle teist sammast. (Ühise põllumajanduspoliitika reformi tervisekontrolli ettevalmistamine 2007, 2)

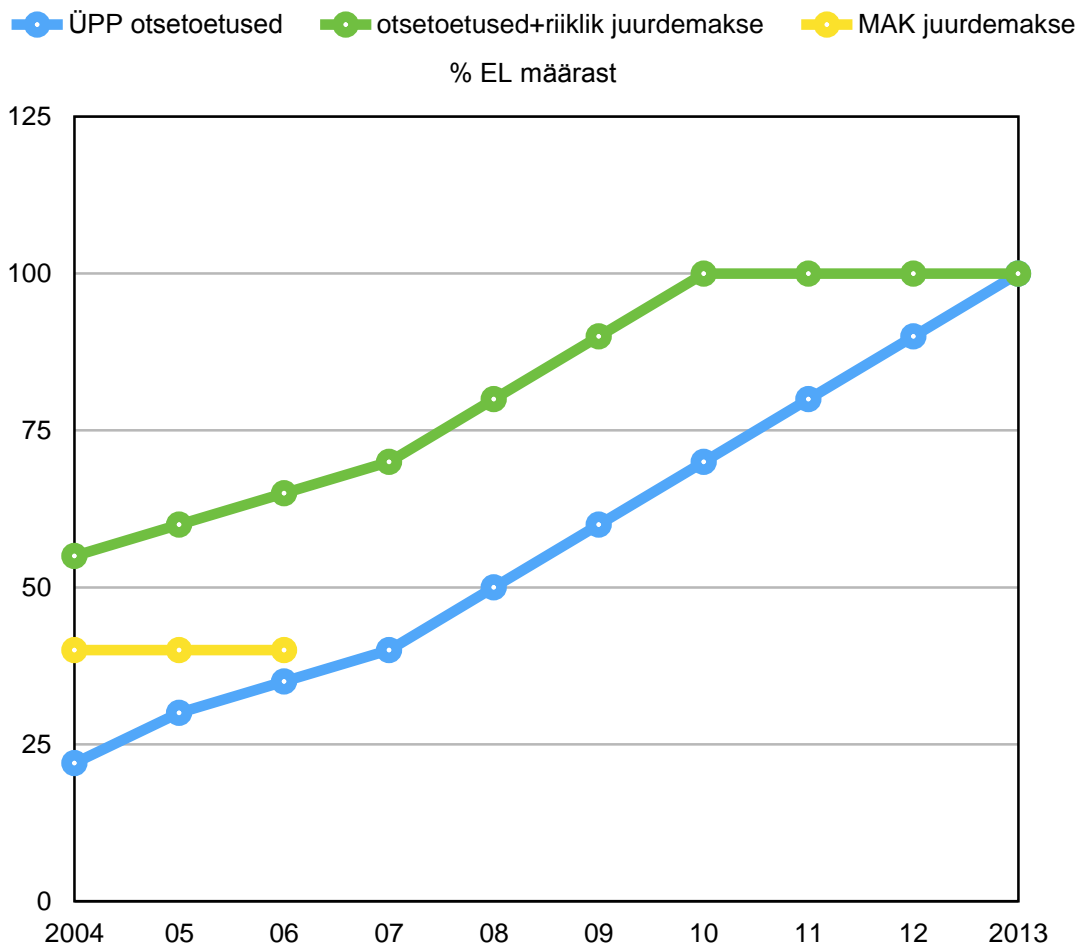
Esimene samm: vähem raha uustulnukatele

Euroopa Liidu laienemise poliitiline ja rahanduslik raamistik otsustati 2002. aasta detsembris Kopenhaageni tippkohtumisel, enne 2003. aasta ÜPP reformi. Kopenhaageni kokkuleppe ja sellele järgnenud reformikohenduste järgi toimub esimese samba toetuste (otsetoetused ning hinnatoetused) maksmine uutele liikmesriikidele järgmiselt, (Joonis 2).

- Otsetoetused: suurenevad järk-järgult, algavad 25% ja jõuavad 100%ni aastaks 2013.
- Lihtsam maksesüsteem: esimese viie aasta jooksul võib esitada lihtsamaid, pindalal põhinevaid toetustaotlusi (hektaritoetused). Kõik uued liikmesriigid peale Sloveenia ja Malta otsustasid seda meetodit kasutada.
- Juurdemaksud: Uutes liikmesriikides võib Euroopa Liidu hektaritoetustele juurde

küsida oma riigilt kuni 30%.

Seega, 2003 aastal võis otsetoetus ulatuda kuni 55% EL vanades liikmesriikides kehtivatest arvestustest. Kuni 2006. aastani võis neid juurdemakseid võtta ka maaelu arengu sambast, kuni 20% ulatuses. Sloveenias ja Küprosel, kus olid juba enne liitumist kõrged farmitoetused, lubati veelgi rohkem juurdemakseid teha.

Joonis 2. EL otsetoetused ning juurdemaksed liikmesriigi või maaeluarengu eelarvest

Allikas: Konečný 2004

Juurdemaksete tõttu ei tohtinud aga ületada EL kehtivaid otsetoetusi. Juurdemakseid võis kehtestada eri toodanguliikide kaupa.

- Modulatsiooni puudumine: Kuni 2013 aastani ei olnud uutes liikmeriikides ette nähtud suurte farmide otsetoetuste 5% üle kandmist maaelu arengu edendamiseks.

- Lisatingimuste esitamine oli vabatahtlik: Uued liikmesriigid peavad keskkonnakaitse ja muude lisanõudete täitmist kontrollima alles alates 2008. aastast.
- Hinnatoetused: Ekspordisubsiidiumid ja madalama hinnaga toodete kokkuost on uute riikide põllumeestele kohe kättesaadav.
- Kvoodid ja maade sööti jätmise: Osa maade söötijätmise nõue on uutele liikmetele esialgu vabatahtlikuks täitmiseks. Kvootide jagamine toimus aga väga pingeliste vaidluste saatel, sest need kehtestati 90. aastate saakide alusel, kui põllumajandus oli kõige suuremas madalseisus. (Konečný 2004, 61)

Miks uute liikmesriikide põllumeestele vähem raha antakse?

ÜPP laiendamine uutesse liikmesriikidesse on kulukas. Esimese kolme aasta jooksul on uutes liikmesriikides ÜPP esimesest sambast makstavad otsetoetused pindala kohta tunduvalt väiksemad kui vanades liidumaades. Sellise ebavõrdse kohtlemise põhjustena võib nimetada vanade liikmesriikide soovimatust Euroopa Liidu laienemisele rohkem raha kulutada. Peamised saajamaad ELi eelarves (eriti Hispaania) olid suhteliselt vähe huvitatud liidu lainemisest ega soovinud, et nende sissetulekuid vähendataks. Samuti põhjendas Komisjon väiksemaid otsetoetusi sooviga kindlustada kiiremad reformid. (Konečný 2004, 62)

Otsetoetuste väiksemad määrad võrreldes vanade liikmesriikidega ei ole aga kasulikud, sest ühisturul ellu jäämiseks on põllumehed seda enam sunnitud rohkem tähelepanu pöörama tootmise intensiivistamisele. Väikemajandid kaovad tasapisi ja tootmise kontsentreerumine võib kahjustada maastike mitmekesisust ning liigirikust (näiteks põllupiiride üleskündmine). Maa hind hakkab tõusma ja suur osa subsiidiumidest läheb kaudselt põllumajandusektorist välja (maaomanikele või siis toiduainete töötlejatele ja edasimüüjatele). (Konečný 2004, 61)

ÜPP Teine samm: maaelu areng uutes liikmesriikides

Teisest sambast saavad uued liikmesriigid hektari kohta rohkem raha kui vanad liikmesriigid. Siiski, kui arvestada ka omariiklike panustega, siis on maksed hektari kohta kõrgemad ikka EL-15 riikides. Avaliku sektori rahale lisanduvad veel märkimisväärsed summad erasektorist. Maaelu arengu poliitikat uutes liikmesriikides juhitakse EAGGF kahe instrumendi, nimelt garantii ja arendusrahastu kaudu. Selle põhjuseks on asjaolu, et enamused Ida Euroopa riikide territooriumist (välja arvatud Praha ja Bratislava ning nende ümbrus) kuulub Sihtalasse 1 ehk seal on sisemajanduse koguprodukt SKP ühe elaniku kohta alla 75% EL

keskmisest väärtusest. Jõukamates piirkondades tőukefonde põllumajanduse ja maaeluvaldkonna rahastamiseks (välja arvatud Leader+ programm) ei kasutata.

Kaks põhilist instrumenti on: Maaelu arengu kavad (MAK): Maaelu arengu kava rahastatakse 80% Euroopa Liidu (Põllumajanduse Arengu ja Tagatisfondi tagatisosakonnast) ja 20% ulatuses liikmesmaa eelarvest. 2004. kuni 2006. aastani oli uutel liikmesriikidel Euroopa Liidust võimalik saada kuni 5,8 miljardit eurot. Iga riigi ulatuses määras maksimaalse võimaliku summa Euroopa Komisjon, võttes arvesse haritava maa pindala ja tööjõu olemasolu (EL-15 riikides on põllumajandusraha jagatud ajalooliste kriteeriumide järgi – ehk varem kasutatud summade alusel). Uued liikmesriigid said teha valiku 9 võimaliku meetme vahel, mis omakorda jagunesid kahte suuremasse kategooriasse: abinõud maa- ja keskkonna korraldamiseks ning abinõud põllumajandussektori uuendamiseks. Võrreldes otsetoetustega, on MAK fondid uutele liikmesriikidele keskmiselt kõrgemad, kui vanadele olijatele. Lisameetmena juurutatakse toetusi elatustaludele. Teiselt poolt võisid uued liikmesriigid kuni 20% teise samba rahast kasutada siiski 1 samba makseteks.

Tőukefondide programme põllumajanduse ning maaelu edendamiseks riiklike arengukavade (RAK) raames rahastatakse tavaliselt 65-75% ulatuses Euroopa Liidu Arendusraha ja ülejäänud osas liikmesriikide eelarvest. Iga riik otsustab ise, kui suure osa tőukefondidest ta põllumajandusse suunab. Keskmiselt on see osakaal olnud 10%, mis annab kolme esimese aasta kohta kokku 2,2 miljardit eurot Euroopa Liidu raha. Uutel liikmesriikidel on võimalik seda raha kasutada 6 abinõu ja lisaks Leader+ algatuse edendamiseks. (Konečný 2004, 64)

2. LEADER-MEEDE

2.1. Leader-meetme väljakujunemine

Leader meede on üks neljast Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 telgedest. “MAK 2007–2013” on suunatud Eesti põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime tõstmisele, keskkonna ja paikkonna parandamisele, maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamisele, võttes arvesse Eesti maaelu omanäolisust. “MAK 2007–2013” hõlmab ajavahemikku alates 1. jaanuarist 2007 kuni 2013. aasta lõpuni. Selle koostamise üldeesmärgiks on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut. 2007. a 1. jaanuaril alanud Euroopa Liidu (EL) uue eelarve- ja programmiperioodi (2007–2013) raames oli Eestil võimalik kasutada MAKi raames u 935 miljonit eurot avaliku sektori toetusraha põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013:2013, 6)

Maaelu edendamiseks rakendatakse meetmeid, mille eesmärk on tõsta ettevõtjate konkurentsivõimet, hoida keskkonda heas seisundis ning mitmekesistada ettevõtlust. Nendest eesmärkidest lähtuvalt on arengukava raames töötatud välja sobivad toetusmeetmed nelja erineva telje lõikes:

- MAK 2007-2013 I telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamisele. Selle eesmärgi täitmiseks toetatakse koolitus- ja teavitustegevusi, noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist, nõuandesüsteemi ja -teenuste rakendamist, põllumajandusettevõtete ajakohastamist, metsade majandusliku väärtuse parandamist ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamist ning põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri.
- Keskkonna ja paikkonna säilitamine: MAK 2007-2013 II telje tegevused on suunatud eelkõige selliste põllumajandusliku tootmisviiside rakendamise soodustamisele, mis tagavad stabiilse keskkonnaseisundi ning maakasutuse piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses, ning Natura 2000 aladel. Peamist tähelepanu pööratakse telje raames rakendatavate meetmetega bioloogilise mitmekesisuse ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamisele, vee kvaliteedi tagamisele ning

kliimamuutuste leevendamisele.

- Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine: MAK 2007-2013 III telg on suunatud maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamise soodustamisele. Selleks toetatakse majandustegevuse mitmekesistamist maapiirkonnas ning külade uuendamist ja arendamist. Maapiirkonnaks loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikuga väikelinnu. Telje raames kavandatavate meetmete abil saavutatakse arengukavas püstitatud eesmärgid läbi mittepõllumajandusliku ettevõtluse arendamise ning kogukonna aktiivsuse suurendamise. Eesmärgi täitmiseks parandatakse ning kaasajastatakse külade infrastruktuuri, kultuuri ja arhitektuuripärandit, kaasajastatakse ühishooneid ning mitmekesistatakse ettevõtlust maapiirkondades.
- Leader: Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandil ja ühe mudeli järgi. Teatud juhtudel on otstarbekas lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades sel eesmärgil erinevate sektorite koostööd. Selline lähenemine aitab tagada vastava piirkonna vajadustest lähtumise ja tuginemise kohapealsele potentsiaalile. Kohalike vajadustega arvestamiseks ja paikkondlike võimaluste ärakasutamiseks tuleb rakendada meetmeid, mis toetaksid maaelu kui sellist laiemas mõttes. Sel eesmärgil on ELis lisaks sektoraalsetele meetmetele rakendatud Leader algatusprogramm, teisenimetusega Leader-meede. Leader-lähenemisele on iseloomulikud piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad, kohalikud avaliku ja erasektori partnerlused, altpoolt tulev algatus; kohaliku majanduse erinevate sektorite ja projektide vastastikusel toimel põhineva strateegia kavandamine ja rakendamine, uudsete lähenemiste rakendamine, koostööprojektide rakendamine ning kohaliku tasandi partnerluse koostöövõrkude loomine. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013: Meetmed 2013)

2.2. Leader- olemuse iseloomustus

Leader (pr. keeles Liasion entre Actions de Developpment de l'Economie rurale) on Euroopa Liidu algatatud programm maaelu arengu ja kohaliku initsiatiivi toetuseks. Leader-

meetme kaudu innustatakse maapiirkondi leidma uusi viise, et olla konkurentsivõimeline, kasutada maksimaalselt ära kohalikke ressursse ning lahendada tekkivaid probleeme, mis tulenevad näiteks vananevast elanikkonnast, teenuste osutamise viletsast tasemest või töökohtade puudumisest. Sel viisil aitab Leader tõsta põllumajandustootjate ja laiemalt kogu maarahvastiku elukvaliteeti. Leader meetme üldeesmärgiks on kohaliku algatuse edendamine, põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamine läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 3)

Leader - programm käivitus 2001. aastal. Eesti rakendas Leader - lähenemist 2004-2006 RAKi (Riikliku arengukava) meetme 3.6 „Kohaliku initsiatiivi arendamine – Leader-tüüpi meede“ kaudu. Selle üldine eesmärk oli kohaliku algatuse edendamine. Leader-meedet teostati kahes tegevusvaldkonnas – oskuste omandamine ja integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese raames toimus kohalike arengustrateegiate koostamine, teise raames strateegiate elluviimine. Strateegiate koostamiseks ja elluviimiseks moodustati kohalikud tegevusgrupid. Programmiperioodi 2004-2006 rakendamisperiood lõppes Leader-meetme jaoks 30. juunil. 2008. Selleks ajaks valmisid strateegiad, mis olid aluseks uue perioodi (2007-2013) Leaderi taotluste esitamisel. Programmiperioodist 2007-2013 on kaasatud Leaderi lähenemine üldisesse Euroopa Liidu maaelu arengu poliitikasse, mis tähendab, et Leader-meede liideti riiklikesse maaelu arengukavadesse kõrvuti teiste maaelu arengu meetmetega. Toetatavad tegevused ja toetuse saajad sõltuvad konkreetse piirkonna tegevusgrupi väljatöötatud strateegiast. (Maaleht 2009)

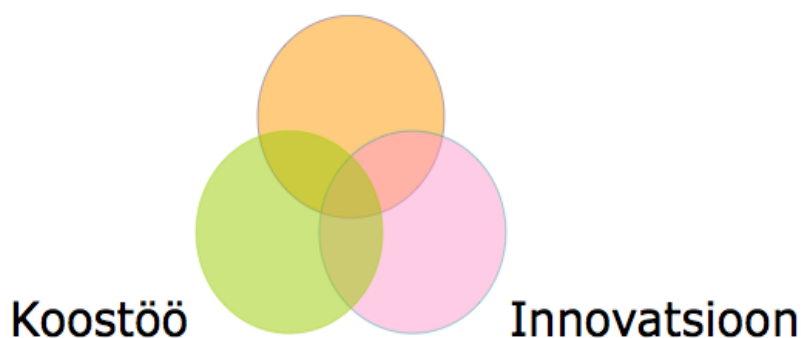
Nagu eelpool mainitud oli Eesti maaelu arengukava 2007-2013 eelarve 935 miljonit eurot, millest 10% otsustas riik jagada Leader-meetme kaudu. See on 86 miljonit eurot, mis teeb keskmiselt aastas üle 12,8 miljoni euro kohalike tegevusgruppide osalusel jaotatavaid toetusi. Leader-meetme eelarvest minimaalselt 80% jagatakse laiali piirkonna projektitoetuse taotlejatele (strateegia rakendamine) ja maksimaalselt 20% eelarvest võivad kohalikud tegevusgrupid kasutada administreerimise kuludeks (toetusmäär 100%). Arvestades maapiirkondade kirevust, on kohalikud arengustrateegiad tulemuslikumad kui teostamise toimingud on selged ja läbipaistvad; kui need koostatakse ja teostatakse kohalikul tasandil

kohalike inimeste poolt; tagatud on avaliku sektori tugi ning kasutatakse tehnilist abi parimate tulemuste saavutamiseks. (Rute 2012)

Leader'i 3 tunnust

Võrgustumine

Joonis 3. Leader põhitunnused

Allikas: Rute 2012

Leader lähenemine koosneb seitsmest põhielemendist (Joonis 3, Joonis 4):(Euroopa maaeluvõrgustikus arutatakse Leaderi hetkeolukorda ja tulevikku 2010):

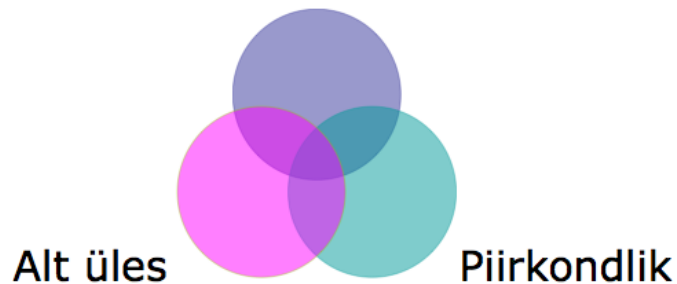
- piirkonnapõhine lähenemine;
- alt-üles lähenemine see tähendab, et kohalikud inimesed ja huvigrupid osalevad koos partnerluse põhimõtte, avaliku ja erasektori partnerlusel põhinev kohalik tegevusgrupp seob kõiki partnereid samadel alustel ning samadeks eesmärkideks;
- uuenduslikkus, uued lahendused ehk innovatsioon aitavad kaasa piirkonna arengule;

- Mitme sektori ühendus;
- Võrgustikud, Instituutsionaalsete (Euroopa Liidu ja liikmesriigi tasandil) ning kohaliku tasandi partnerluse koostöövõrkude loomine;
- Koostöö, kohalike tegevusgruppide ühiste koostööprojektide rakendamine.

Leader'i 3 tunnust veel

Lõimitud tegevused

Joonis 4. Leaderi põhitunnused jätk

Allikas: Rute 2012

Erinevaid maaelus tegutsevaid sihtrühmasid hõlmav lähenemine aitab muu hulgas kaitsta kohalikku loodus- ja kultuuripärandit, tõsta keskkonnateadlikkust ning investeerida ja edendada kohalikke tooteid, turismi ning taastuvaid loodusvarasid. Lisaks on kohalikul algatusel oluline roll inimeste sidumisel uute ideedega, innovatsiooni ja ettevõtlikkuse julgustamisel ning kohalike teenuste arendamisel. Tulenevalt Leader lähenemisest on Leader meetme üldeesmärgiks kohaliku algatuse edendamine, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja

majandustegevuse mitmekesistamisele. Lisaks üldeesmärgile on Leader meetmel neli spetsiifilist eesmärki (Meede 4 - Leader meede eelnõu 2007):

1. Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise kaudu kohaliku kogukonna tugevdamine;
2. Kohaliku tasandi koostöö (sh majandusliku) ja töökohtade loomisele kaasa aitavate koostöövormide edendamine;
3. Kohaliku eripära sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikule kasutamisele ja tutvustamisele, kogukonna tegevuste arendamisele, tööhõive parandamisele, koha identiteedi rõhutamisele, sise ja väliturismi potentsiaali kasutamisele, omapära ja traditsioonide väärtustamisele suunatud strateegiate rakendamine;
4. Innovatiivsete ja lisandväärtust loovate lähenemiste julgustamine ning seeläbi kohalike teenuste ja elukvaliteedi arendamine.

Seega Leader meetme raames toetatakse kohalike arengustrateegiate koostamist, tegevusgruppide juhtimist, oskuste omandamist ja piirkonna elavdamist ning kohaliku arengustrateegiate rakendamist läbi projektitaotluste. Kõiki tegevusi kombineeritakse koostööelemendiga. Koostööprojektid on strateegia osa ning nad valitakse kohalike tegevusgruppide endi poolt. Koostöö võib toimuda riigisiselt või Eesti ja ühe või mitme Euroopa Liidu riigi või muu riigi vahel (riigiväline). Toetatavate tegevuste alusel saab eristada Leader alameetmeid (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 6):

- Alameede 341 – Kohalike arengustrateegiate väljatöötamine;
- Alameede 41 – Kohalike arengustrateegiate rakendamine;
- Alameede 421 - Koostööprojektide rakendamine;
- Alameede 431 - Kohalike tegevusrühmade juhtimine, oskuste omandamine ja piirkonna elavdamine.

Leader meetmest võivad toetust saada KTGd (kohalik tegevusgrupp), ettevõtjad, omavalitsusüksused, mittetulundusühendused, sihtasutused ja seltsingud, kes tegutsevad piirkonnas, kus on moodustatud KTG (Lisa1). Leader meedet rakendatakse Eestis maapiirkondades. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid.

Maksimaalsed toetuse määrad on (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 7):

- Kohaliku arengustrateegia väljatöötamise puhul kuni 100% abikõlblikest kuludest;
- Kohaliku arengustrateegia rakendamise puhul mittetulundusühingute, sihtasutuste ja omavalitsusüksuste poolt teostatavatele projektidele kuni 90%, seltsingutele kuni 100% ja ettevõtjatele kuni 60% abikõlblikest kuludest. Infrastruktuuri investeeringutele on toetuse määr kuni 60% abikõlblikest kuludest. Mootorsõidukeid saavad soetada ainult ettevõtjad, toetuse määraga kuni 40% abikõlblikest kuludest;
- Kohalikud tegevusgrupid võivad oma üldkuludeks (jooksevkulud) kasutada kuni 20% avaliku sektori-poolsest toetusest.

Maksimaalne toetussumma on:

- investeeringutele kuni 3 129 320 krooni (200 000 eurot) ühe projekti kohta;
- seltsingutele kuni 156 466 krooni (10 000 eurot) ühe projekti kohta. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 7)

2.3. Mil määral on Leader lähenemine kaasa aidanud valitsemisele maapiirkondades?

2010. aastal läbi viidud uuringu: “Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader-meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader-meetmest kohalikul tasandil” põhjal on Leader tegevusgruppide sõnul tänu Leader lähenemisele kodanikeühendused aktiveerunud ning neid on isegi juurde tekkinud. Algusel aktiveerusid kohalikud elanikud, avalik ja kolmas sektor. 2010. aastal on aktiveerunud ka erasektor. See võib tuleneda põhjusest, et ettevõtjad nägid alles peale esimest strateegia rakendamise aastat Leader lähenemises oma ettevõtte seisukohast uusi arenguvõimalusi ning lisaks sellele on nad üha enam huvitatud oma töö- ja elukeskkonna arengust. Seega on Leader lähenemine erinevaid sektoreid aktiveerinud ning erinevaid mõtteid, huve, valdkondi ja sektoreid lähendanud. Leader lähenemise panus huvide ühendamises võib peituda ka kohalike omavalitsuste koostöö valmiduses ja tahtes.

Tegevusgruppide küsitlusest ilmnas, et vaid mõnes üksikus tegevusgrupi piirkonnas tegid kohalikud omavalitsused omavahel koostööd ehk kohalikud omavalitsused olid antud projektis partnerid, kus ka projekti algatajaks oli kohalik omavalitsus. Selliseid kohalike omavalitsuste-vahelisi koostöid tehti 2009. aastal neljas tegevusgrupi piirkonnas: kahes KTG piirkonnas oli neid projekte üks, ühes piirkonnas kaks ja ühes piirkonnas viis. Siit võib

järeldada, et esimesel kohalike arengustrateegiatega rakendamise aastal ei olnud naaber-kohalikud omavalitsused ühes KTG piirkonnas veel valmis projektipõhiselt koostööd tegema ning Leader koordineerimise süsteem ei ole suutnud kohalike omavalitsusi omavahel piisavalt hästi lähendada. Leader lähenemisest loodetakse ka kohalike probleemide lahendamist piirkonnas. Näiteks Leader-meetme raames on võimalik maapiirkondades arendada kohalike teenuseid ja tooteid. Leader tegevusgruppide küsitlusest selgus, et kõige enam väljamakstud projektidest olid suunatud elanikkonna teenuste kvaliteedi ja kvantiteedi parandamisele ja parendamisele. Uuringu järeldusel on KTGde liikmeskond arvestatava suurusega, hõlmates võrdses osas era- ja kolmandat sektorit, tagasihoidlikumalt avalikku sektorit. KTG liikmeskonda kuulumine annab eelise korduvalt Leader meetme kaudu toetust saada. Samas ei ole Leader lähenemine veel suutnud KTG piirkonda kuuluvate kohalike omavalitsusi projektipõhist koostööd tegema panna. Tasub aga arvestada asjaoluga, et koostöö arendamine nõuab aega.

Kokkuvõttes võib öelda, et tänu Leader lähenemisele vaadatakse piirkonda kui tervikut, kohalikud elanikud ja erinevad sektorid on hakanud senisest enam strateegiliselt mõtlema oma piirkonna arengu üle. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 19)

2.4. Mil määral on toetatud tegevus kaasa aidanud elukvaliteedi paranemisele maapiirkondades?

Võrreldes Eesti keskmisega on maapiirkondades kiiresti kasvanud kolmanda sektori suurus. KTGde hinnangul on kasvanud ka Leader teadlikkus, teadlikkus teisest valdameest-piirkondadest ja on arenenud strateegiline mõtlemine. On tekkinud sotsiaalsed suhtlusvõrgustikud ning lähenenud erinevad sektorid.

Eesti Leader on oma esimesel strateegiatega rakendamise perioodil (2009-2012) saavutanud edu paljudes valdkondades. Leader tegevusgrupid (Lisa 2) ise soovivad äramärkida neli valdkonda - kohalik toit, maaturism, säästlik energeetika, külaelu arendamine. 13 kohaliku tegevusgruppi on loonud väiketootjate konkurentsivõimet toetavaid piirkondlikke toiduvõrgustikke, millest üle-Eestiliselt tuntust on kogunud Maitsev Lõuna-Eesti, Uma Mekk, Põlvamaa Rohelisem Märk ja Saaremaa väiketootjaid koondav turundusühing. Läbi uute turismivõrgustike on maapiirkondade potentsiaali toetanud 11 tegevusgruppi. Näiteks on edukateks turismiklastriteks kujunenud Romantiline Rannatee Pärnumaal, Sibulatee Tartumaal

ja Postitee Põlvemaal. Turismi valdkonnas on käivitatud või käivitamisel ainulaadseid kogu Euroopas unikaalseid projekte nagu Peeter Suure merekindlus militaarturismi objektina, geopark Tartu- ja Jõgevamaal, Alutaguse Seikluspark ning sõudekanalid vanas Aidu põlevkivikarjääris. Uuenduslike projektidena on investeeritud kümnetesse säästvatesse alternatiivenergia lahendustesse. Näiteks on Leader toetanud põhubriketi tehast Peipsi-Alutagusel ja Ida-Harjumaal, Eestis esimest päikesepaneelide tootmisliini Põhja-Harjumaal ning vanapaberist, põhust, turbast biograanulite tootmist Virumaal. Kõikides tegevuspiirkondades on kogukonnad taastanud või ehitanud uusi külaelu elavdamiseks vajalikke objekte (külakeskused, külaplatsid, käsitöökojad, spordiplatsid).

Leader on programm tänu millele on õnnestunud käivitada regionaalne koostöö, mis hõlmab enam kui kahte tegevuspiirkonda. Näiteks saab tuua Peipsimaa kohaturundusala koostöö viie tegevusgrupi vahel (sealhulgas Peipsi kalanduspiirkond), Lääne-Eesti toiduvõrgustiku kolme tegevusgrupi osalusel, väiketootjate koostöö viie Lõuna-Eesti tegevusgrupi vahel ning kohaliku toidu alase koostöö kolme Ida-Virumaa tegevusgrupi vahel. (Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader-meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil 2010, 29)

3. ROHELISE JÕEMAA KOOSTÖÖKOGU

3.1. Rohelise Jõemaa koostöökogu tegevuse ja olemuse iseloomustus

Rohelise Jõemaa Koostöökogu

Mittetulundusühing Rohelise Jõemaa Koostöökogu on avalikes huvides tegutsev juriidiliste isikute vabatahtlik ühendus. Ühing arendab majandustegevust, mille kaudu saadav tulu kasutatakse ühingu põhikirjalise eesmärgi saavutamiseks. Ühingu põhieesmärgiks on kohaliku initsiatiivi ning kohaliku elu arendamine, tegevuspiirkonna integreeritud strateegia koostamine, elluviimine ja arendamine tuginedes kolme sektori partnerlusele. (RJK põhikiri 2006)

Rohelise Jõemaa Koostöökogu asutati 2006. aastal, ellu viimaks Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut ehk MAK IV telje strateegilisi eesmärgi. Rohelise Jõemaa Koostöökogu asub väljapool tõmbepiirkondi nagu Pärnu ja Viljandi linn, kuid laiub kolme maakonna Pärnumaa, Raplamaa ja Viljandimaa valdade territooriumitel, kokku pindalaga 2011. aasta seisuga 3200 ruutkilomeetrit. Soomaa Rahvusparki territoorium jääb samuti Rohelise Jõemaa Koostöökogu alale ning moodustades oma iidse kultuuriloo, roheline elukeskkonna ja jätkusuutliku kogukonnaga ühtselt majandust edendava piirkonna. (Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013 (2014), 5)

Rahvaarv piirkonnas kokku on 27 332 (01.01.2008. a.kohalike omavalitsuste portaali) inimest ja 27 431 (01.01.2011. a. kohalike omavalitsuste portaali). Valdade lõikes on elanike arv väga erinev (Lisa3). Nii näiteks on kõige väiksema elanike arvuga oli Kaisma vald Pärnumaal (566 elanikku), suurema elanike arvuga Suure-Jaani vald Viljandimaal (6094 elanikku 01.01.2008 ja 5851 elanikku 01.01.2011). Keskmise rahvastiku tihedus Rohelise Jõemaa piirkonnas on ca 8,5 inimest ruutmeetri kohta. (Rohelise Jõemaa piirkonna strateegia 2008-2013, 23)

Liikmeteks on: 92 juriidilist isikut, neist 10 kohalikku omavalitsust. Ühingu tegevuspiirkonna moodustavad järgmiste kohalike omavalitsuste territooriumidel tegutsevad 34 mittetulundusühingut ja 38 ettevõtet sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjad (RJK põhikiri 2006):

- Pärnumaa: Halinga, Are, Tori, Vändra, Paikuse, Surju vald;
- Raplamaa: Järvakandi vald;
- Viljandimaa: Suure-Jaani, Kõpu, Pärsti vald.

Ettevõtjad 45 liikme hulgast jagunevad:

- Pärnumaal: Halinga (3), Are (2), Tori (12), Vändra (8), Paikuse (3), Surju vald (4);
- Raplamaal - Järvakandi vald (2);
- Viljandimaal - Suure-Jaani (4), Kõpu (4), Pärsti vald (4).

Mittetulundusühingud 34 liikme hulgast jagunevad (RJK põhikiri):

- Pärnumaal - Halinga (2), Are (2), Tori (4), Vändra (6), Paikuse (3), Surju vald (2), Tootsi (1);
- Raplamaal - Järvakandi vald (2);
- Viljandimaal - Suure-Jaani (6), Kõpu (3), Pärsti vald (5). (Ratione konsultatsioonid OÜ: "Rohelise Jõemaa Koostöökogu Leader-toetuste mõju 2007-2013", 2013, 5).

Ühingus on kaks palgalist töötajat, kelleks on tegevjuht ja projektijuht. Tegevjuht on võetud tööle 5.mail 2006. aastal ning projektijuht asus tööle 2. septembril 2010. aastal. Tegevjuht ja projektijuht töötavad ühingus põhikohaga. (RJK põhikiri 2006)

Rohelise Jõemaa Koostöökogu piirkonnale (Joonis 5) on iseloomulikud põllumajanduslikud tegevused (loomapidamine, põllukultuuride kasvatus jne) ja kohalikul toorainel põhinevad tootmisahelad (metsakasvatus ja töötlemine jne). Piirkonna majanduslik koostöö on kujunenud eelkõige läbi looduskeskkonna ja turismivaldkonna, Soomaa rahvuspargi ja veeteede teenindamiseks. Turismivaldkonnaga on tihedalt seotud majanduse teised valdkonnad, näiteks aiandussaaduste, teraviljasaaduste, piimasaaduste tootmine ja töötlemine, maitse-ja ravimtaimekasvatus, mesindustooted jne.

Rahvaarv ca 27000 inimest

Pindala ca 3200 km²

Joonis5. Rohelise Jõemaa Koostöökogu tegevuspiirkond

Allikas: Rohelise Jõemaa koostöökogu

Perioodil 2007-2013 sai Rohelise Jõemaa Koostöökogult taotleda viie erineva meetme vahel, mis kutsusid taotlema nii ettevõtjaid, mittetulundusorganisatsioone kui omavalitsusi. Tegemist on MAK IV telje toetustega, mille eesmärk on kohaliku algatuse edendamine, aidates maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaudu kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi

parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele. (Rohelise Jõemaa Koostöökogu Leader-toetuste mõju perioodil 2007-2013: 2013, 8)

Aastatel 2007–2013 toimus RJK-l 6 taotlusvooru, kuhu esitati 260 taotlust, millest teostamisele läks 143 taotlust (55%). Kokku jagati välja üle 3,8 miljoni euro. RJK kiitis esmalt heaks taotlused, mis suunati PRIA-sse hindamisele, kus analüüsiti projekte ning määrati toetused investeringute teostamiseks. Toetusvõimaluste kasutamine (Lisa 4). (Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013 (2014), 16)

3.2. Meetmed ning nende meetmete peamised strateegilised eesmärgid:

- Meede 1 Nutikad asjad – ettevõtluse mitmekesistamine, konkurentsivõime tõstmine tootmises ja teeninduses. Meetme eesmärgiks on tagada ettevõtluse areng ning uuenduslike ideede rakendamine püsiva arenguvõime saavutamiseks, uute toodete ja teenuste rakendamise ja elluviimise toetamine, koostöövormide toetamine ettevõtjate vahel ning kohaliku ressursi parem ärakasutamise võimaluste laiendamine. Toetust sai taotleda vahemikus alates 6391 eurot kuni 44738 eurot.
- Meede 2 Kivi sein – Ettevõtluse mitmekesistamine ja konkurentsivõime tõstmine infrastruktuuri parendamise kaudu. Meetme eesmärgiks on ettevõtlustegevust toetavad ja arendavad infrastruktuuri parandavad investeringutegevused, mille tulemuseks ettevõtjad on oma tooteid/teenuseid mitmekesistanud ning oma tegevuse võimekust parandanud. Toetust sai taotleda vahemikus alates 4474 eurot kuni 115 041 eurot.
- Meede 3 Ilutegija meede – loodus- ja kultuuriväärtuste arendamine ja parem eksponeerimine. Meetme eesmärgiks on ettevõtluse toetamine ning parem elukeskkond ja tugev kogukond, kaasates loomemajandamiseks loovisikuid ja taasluues piirkonnale iseloomulikke ja ka kutsudes ellu uusi traditsioone ja tunnusüritusi ning arendades loodus- ja kultuuriobjekte. Toetust sai taotleda vahemikus alates 4 474 eurot kuni 76 694 eurot.

- Meede 4 Küla meede – elujõuline kogukond ja külakeskused. Meetme eesmärgiks on jätkusuutlikumad kogukonnad ja parem elukeskkond.
- 4 I alameede – Noorte meede;
- 4 II alameede – Kogukonna meede.

Mõlema alameetme eesmärkideks on kogukondade elukvaliteedi parandamine ja atraktiivsema elukeskkonna loomine kogukonnapõhise majandustegevuse toetamisel, sh uued lahendused ja parem kättesaadavus läbi külamajade ja teenusekeskuste väljaarendamise. Toetuste määr oli alates 3 196 eurot kuni 6 391 eurot.

- 4 III alameede – Külamaja meede – kogukonnateenused ja külakeskused. Meetme eesmärgiks on külamajade kui multifunktsionaalsete teenustevõrgu väljaarendamine erinevate teenuste paremaks kättesaamiseks. Toetusi sai taotleda vahemikus 3 196 eurot kuni 95 868 eurot.
- c Meetme eesmärgiks on Rohelise Jõemaa piirkonnaülevõtte koolitus- ja arendustegevuste ellukutsumine, valdkondlikud arendustegevused, piirkonna tuntuse suurendamist siseriikliku ja rahvusvahelisel tasandil ning kontaktide loomine piirkonnale oluliste valdkondade arendamisel. Toetusi sai taotleda vahemikus 6 391 eurot kuni 51 129 eurot. (Rohelise Jõemaa Koostöökogu Leader-toetuste mõju perioodil 2007-2013. (2013), 14)

Aastatel 2007-2013 toimus Rohelise Jõekonna Koostöökogus 6 taotlusvooru ning välja jagati kokku üle 3,8 miljoni euro. Rohelise Jõekonna Koostöökogu kiitis esmalt heaks taotlused, mis suunati PRIA-sse, kus analüüsiti projekte abikõlblikkuse seisukohast ning määrati toetused investeeringute ja tegevuste teostamiseks. Aastate ja meetmete lõikes määratud toetused jagunesid järgmiselt, (Tabel 1):

Tabel 1. Taotlusvoorud meetmetele, meetmete vahendite jaotumine aastate ja perioodide lõikes.

MEEDE	2007-2010 periood			2011-2013 periood			KOKKU	
	2009	2010	2007-2010 periood	2011	2012	2013-2014		2013 periood
Meede 1 Ettevõtluse mitmekesistamine, konkurent-sivõime tõstmine tootmises ja teeninduses	4-5%	3-4%	7-9%	6-9%	3-5%		9-14%	16-23%
Meede 2 Ettevõtluse mitmekesistamine ja konkurentsi-võime tõstmine infrastruktuuri parendamise kaudu		11-14%	11-14%	12-15%			12-15%	23-29%
Meede 3 Loodus- ja kultuuriväärtuste arendamine ja parem eksponeerimine	8-11%		8-11%	11-14%			11-14%	19-25%
Meede 4 Elujõuline kogukond ja külakeskused								
I alamede Noorte tegevused ja noorsootöö		1-2%	1-2%	1-3%			1-3%	2-5%
II alamede Elujõuline kogukond		1-2%	1-2%		1-3%		1-3%	2-5%
III alamede Kogukonnateenused ja külakeskused	7-10%		7-10%	10-13%			10-13%	17-23%
Meede 5 organisatsiooni ja strateegia arendamine		1-3%	1-3%	2-4%	1-2%		3-6%	4-9%
Aasta kokku	19-26%	17-25%	36-51%	42-58%	5-10%		47-68%	kuni 100%

Allikas: PRIA, RJK 2013

3.3. Rohelise Jõemaa Koostöökogus 2009-2013 LEADER projektitoetuse raames teostatud projektid

Näiteid teostatud projektidest (Rohelise Jõemaa Koostöökogu):

- Osühing Landserv taotles toetust korvpalliväljaku, tenniseväljaku, laste mänguväljaku ning võrkpalliväljaku ehitamist Tori vallas, Tohera külas, milleks toetuseks määrati 47 300 eurot.
- OÜ Milosten, Tori vallas, sai toetust veterinaarse radiograafiamasinasüsteemi soetamiseks 15 872 eurot.
- OÜ Matogard, Tori vald sai toetust auruboileri MS200 ostmiseks, Labori seadmete (komposti füüsikalise-keemiliste omaduste määramise kompleks) ostmiseks, Bigbag koti pakkeseadme, kaubaaluste formeeri ning komposti auruga kuumtöötlemise seadme

ostmiseks. Toetust määrati 34 595 euro väärtuses. Halinga Metsaomanike Selts, Halinga vald taotles toetust õppereisi korraldamiseks Soome, sealsete energiaühistute- ja metsaühistuga tutvumiseks ning FinnMetko bioenergeetika alase näituse külastamiseks. Kahepäevase õppepäeva korraldamiseks teemal “Tänapäevase hakkepuidu tootmisahela tundmaõppimine”. Ning Nisula 150E energiaraiepea ja giljotiin langetuspea Naarva-Koura 1000- 23E ostmiseks. Seltsile määrati toetust 18 413 eurot.

- Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Kõpu Peetri Kogudus, Kõpu vald, taotles toetust Kõpu kiriku torni ja pööningu restaureerimiseks, omanikujärelevalve teostamiseks objektil ja teavitustahvli valmistamine. Toetust projektiks anti 76 577 eurot.
- Mittetulundusühing Altveski, Suure-Jaani vald, taotles toetust Lahmuse vesiveski rekonstrueerimiseks (katus, läbivoolukanal, osa müürist ja 1 võlvlagi) ning Lahmuse vesiveski seadmete rekonstrueerimiseks. Toetus projektile anti 86 598 eurot.
- Tori vallavalitsus taotles toetust ekstreemspordiväljaku alusplatsi ehitamiseks, alusplatsi projekteerimiseks ja mahamärkimiseks, atraktsioonide ehitamiseks ja paigaldamiseks. Toetust määrati 28 626 eurot. (Joonis 9)
- Laanemaa OÜ taotles toetust hobusõidukite ja nende laternate eraldamiseks. Toetust eraldati 29 302€. (Joonis 8)

Näiteid teostatud projektidest:

Lahmuse vesiveski külastusobjektiks väljaarendamine Suure-Jaani vallas, Lahmuse külas, vaata Joonis 6 ja Joonis 7. Taotlejaks oli Altveski MTÜ. Projektile eraldati toetust 86 599 eurot väärtuses, projekti kestus 04.09.2012–04.09.2014. Toetuse toel teostati ainulaadse vesiveski rekonstrueerimistööd, mille käigus vahetati katus, parandati vee läbivoolukanal, osa müürist ja võlvlagi. Lisaks rekonstrueeriti vesiveski seadmed, tagamaks sellega veski töökindluse. (Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013; 2014)

Joonis 6. Lahmuse mõisa vesiveski enne restaureerimist aastal 2007.
Allikas: Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013 (2014)

Joonis 7. Lahmuse mõisa vesiveski pärast restaureerimist aastal 2014.
Allikas: Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013 (2014)

Hobusõidukite ja nende laternate soetamine, taotlejaks Laanemaa OÜ, Tori vald, Võlli küla, vaata Joonis 8. Projekti kestuseks 03.05.2010 - 04.06.2012. Toetust eraldati 29 302€. (Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013; 2014)

Joonis 8. Leader toetuse abil soetatud pulmakaless

Allikas: Laane tallid 2014

Tori ekstreemspordiväljaku püstitamine Tori vallas, Tori alevikus, taotlejaks Tori vallavalitsus. Projekt teostati 06.09.2011 – 05.09.2013. Projektile eraldati toetust 28 626€. (Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013; 2014)

Joonis 9. Leader toetuse abil ehitatud Tori ekstreemspordiväljak

Allikas: Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013 (2014)

Eespool kirjeldatud projektidest selgub, et Leader meetme abil on RJK piirkonnas edendatud mitmeid erinevaid valdkondi. Sealhulgas muinsusobjektide restaureerimine, väike ettevõtete edendamise tarbeks tehnika soetamine kui ka noortele arengule suunatud spordiväljakute ehitamine jne. Seega on toetus abil rikastanud piirkonna igapäevaelu.

KOKKUVÕTE

Läbi aastakümnete on Euroopa Liidu Ühist Põllumajanduspoliitikat palju muudetud, samas on ÜPP siiani üks olulisemaid ja kallimaid EL poliitikaid. Järjest enam on hakatud tähelepanu pöörama maaelu arengule, võitlemaks rahvastikurändega maalt linna. Leader meede tugineb kohalikul algatusel ja võimaldab edendada ettevõtlust maapiirkondades.

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, mis põhjustel on toimunud ÜPP reformid läbi aastakümnete ja miks on poliitika hakanud üha enam rõhku panema maapiirkondade arengule, Leader meetme näitel.

Käesolev bakalaureusetöö leidis, et ÜPP algusaastatel oli poliitika isegi liiga efektiivne, mille tulemusel hakkasid kuhjuma põllumajandustoodangu tagavarad ning ülejäägid, samuti oli ÜPP-ga seoses palju rahulolematust, rahulolematud olid tarbijad, maksumaksjad, talupidajad, samuti Ameerika Ühendriigid, kellele ei meeldinud Euroopa põllumajanduses rakendatav tugev toetuste süsteem.

Esimene suur reform toimus 1992. aastal, mille tulemusel vähendati hinnasubsiidiume ning läbi lisatoetuste suurendati sissetulekuid, mis pidid kompenseerima hinnalanguse. Seega põllumajanduse toetuse koorem ei asu niivõrd tarbijal kui maksumaksjal. Järgnes 2003. aasta reform, mille tulemusel hakati pöörama üha enam tähelepanu keskkonnasäästlikule ning jätkusuutlikule tootmisele. Suureks probleemiks oli, et ÜPP oli algusest saati intesiivistanud tootmist ja sellega tugevasti saastanud ning kahjustanud pinnast, vett, õhku, bioloogilist mitmekesisust, maastikke ja toiduohutust. Samuti hakati üha enam tähelepanu pöörama maapiirkondade arengule. Kohalike vajadustega arvestamiseks ja paikkondlike võimaluste ärakasutamiseks tuleb rakendada meetmeid, mis toetaksid maaelu kui sellist laiemas mõttes. Sel eesmärgil on ELis lisaks sektoraalsetele meetmetele rakendatud Leader algatusprogramm.

Leader meede on üks neljast Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 telgedest. Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 on suunatud Eesti põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime tõstmisele, keskkonna ja paikkonna parandamisele, maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamisele, võttes arvesse Eesti maaelu omanäolisust. Kohalike tegevusgruppide hinnangul on Leader-teadlikkus kasvanud, samuti teadlikkus teistest valdadest-piirkondadest ja on arenenud strateegiline mõtlemine. On tekkinud sotsiaalsed suhtlusvõrgustikud ning lähenenud erinevad sektorid. Eesti Leader on oma esimesel strateegiate rakendamise perioodil (2009-2012) saavutanud edu paljudes valdkondades. Leader

tegevusgrupid ise soovivad ära märkida neli valdkonda - kohalik toit, maaturism, säästlik energeetika, külaelu arendamine.

Rohelise Jõemaa Koostöökogu näitel on Leader meetme abil toetatud korvpalliväljaku, tenniseväljaku, laste mänguväljaku ning võrkpalliväljaku ehitamist Tori vallas Tohera külas. Samuti on korraldatud õppereise nii lastele kui ka täiskasvanutele. Toetust on antud ka Kõpu kiriku torni ja pööningu restaureerimiseks, omanikujärelvalve teostamiseks objektil ja teavitustahvli valmistamine. See kõik annab juurde RJK piirkonna jätkusuutlikule arengule.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF CAP PRINCIPLES THROUGH DECADES, DEVELOPMENT OF THE LEADER PROGRAMME AND ITS EFFECTS IN ESTONIA

Kadri Müür

The Common Agricultural Policy of European Union has gone through many reforms through the past decades, though today it still remains as one of the most expensive and important European Union policies. To combat the migration from rural areas to cities, rural development has become increasingly important. To fight this problem there is Leader programme, which is based on a local initiative and promotes development of rural areas.

The aim of this bachelor's thesis is to research the reasons behind CAP reforms through decades and why it has become more and more important to develop entrepreneurship in the rural areas, using supports of a Leader programme as an example.

This study found that CAP was too efficient in its early years, as a result there was a lot of production surpluses. Addition to that, there was a lot of dissatisfaction: discontent were consumers, taxpayers, farmers as well as the United States, who didn't like CAP's strong support system. The first major reform took place in 1992. it resulted in reduced price subsidies and compensatory aids and which was supposed to compensate the price decline.

This was followed by the 2003 reform which put a lot of emphasis on environmentally friendly and sustainable production. There was a big problem because since its beginning, CAP had intensified production - it resulted in heavily polluted and damaged soil, water, air, biodiversity, landscapes and therefore food safety. Increased emphasis was put on the development and sustainability of rural areas. To support it, EU has Leader programme, in addition to EU's sectoral programmes.

Leader measure is one of the four axes of the Estonian Rural Development plan (2007-2013). The aim of the ERDP(2007-2013) is to improve the competitiveness of agriculture and forestry, to improve environment and life in rural areas and diversification of the rural economy. According to the local action groups, the awareness of the Leader programme has grown and municipalities have developed strategic thinking. In its first period of implementation.

Estonian Leader programme had success in many areas. Action groups themselves want to mention four sectors - local food, tourism, sustainable energy and development of village life.

In the area of Green Riverland Partnership for example a basketball court, a tennis court and volleyball court were built using Leader supports, it adds a great value to people's lives in the area. Leader support has been also used to organised study tours both for children and adults. and to reconstruct Lahmuse watermill so it can be opened for visitors. All this adds to the sustainable development of the GRP area.

VIIDATUD ALLIKAD

5 aastat ELis: Palgatõus põllumajanduses kiirem kui keskmise palga tõus Eestis - *Maaleht*, 01.05 2009. <http://maaleht.delfi.ee/news/maamajandus/uudised/5-aastat-elis-palगतous-pollumajanduses-kiirem-kui-keskmise-palga-tous-eestis?id=23968911> (07.05.2015)

Dehousse, F. Timmermann, P. (2008). The new context of agricultural debate in Europe. Brussels: Egmont Paper. pp 5-6.

Grant, W. (1997). The Common Agricultural Policy (European Union). New York: Palgrave Macmillan. pp 183-185.

Hill, B. (2012). Understanding the Common Agricultural Policy, London and New York: Earthscan. pp. 273-307.

Euroopa Liidu Põllumajanduspoliitika. (1999). / Toimetaja: M. Merisaar. lk 9-10. (Koolitus materjal). <http://www.roheline.ee/files/eu/pollumajanduspoliitika-koolitusmaterjal.pdf> (07.05.2012)

Eesti maaelu arengukava 2007-2013. (2013), Põllumajandusministeerium. lk 6.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil. (2010). / Teostajad: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 I, III ja IV telje püsihindaja, Eesti Maaülikool, Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond, Majandus- ja sotsiaalinstituut. (Uuringu aruanne). Tartu. lk 3-29. http://www.agri.ee/sites/default/files/public/Leader-meetme-uuringu-aruanne_25102010.pdf (22.04.2015)

Euroopa maaeluvõrgustikus arutatakse Leaderi hetkeolukorda ja tulevikku - *Maaeluvõrgustiku nädalakiri*, nr2(35). (01.18.2010). / Toimetajad: R.Lambur, H.Kõiv. <http://www.maainfo.ee/index.php?id=19&page=3284&> (25.05.2015)

Konečný, M. (2004). EL lainemine ja põllumajandus: riskid ja võimalused. Tallinn: OÜ Infotrükk. lk 61-64.

Leader toetused Rohelisel Jõemaal aastatel 2007-2013. (2014). Leader Eesti, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, RJK. lk 5-16.

Maaelu arengu strateegia 2007-2013: Meetmed. Põllumajandusministeerium. <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2007-2013/meetmed> (07.05.2015)

Massot, A. (2015). ÜPP vahendid ja nende reformid - *Euroopa Liidu teemalised teabelehed – 2015*. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/et/FTU_5.2.3.pdf (07.05.2015)

Meede 4 - Leader meede eelnõu. (05.07.2007). <http://www.maainfo.ee/index.php?page=420&> (25.05.2015)

Moreddu, C. Antón, J. Lampe, M. Martini, R. Tallard, G. Vavra, P. (2004). Analysis of the 2003 CAP Reform. OECD Secretariat. pp 8. [www.oecd.org/tad/32039793.pdf] (22.05.2015)

Nestor, A. (2012). Summaria Europensia 3/2012. http://elik.nlib.ee/vfs/602/SE_3_2012.pdf

Palk, P. (2003). Euroopa ühendamise lugu. Tallinn: Argo kirjastus. lk.84.

Rohelise Jõemaa Koostöökogu Leader-toetuste mõju perioodil 2007-2013. (2013), Ratione konsultatsioonid OÜ. (Uuringu kokkuvõte). lk 5-8.

Rohelise Jõemaa Koostöökogu põhikiri. (16.03.2006). Suure-Jaani.

Rohelise Jõemaa piirkonna strateegia 2008-2013, Rohelise Jõemaa Koostöökogu. lk.23.

Rute, J. (2012). Leader põhimõtted, Viljandi, Euroopa Komisjoni Põllumajanduse ja maaelu peadirektoraat.

Swinbank A. (1999). EU Agriculture, Agenda 2000 and WTO Commitments - *The World Economy*, January 1999, pp. 41-54.

Ühine põllumajanduspoliitika: Ajaga kaasas käiv poliitika. (2004). / Toimetaja: E.Lacroix, Euroopa Komisjoni Põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat. Väljaannete talitus. lk 2.

Ühine põllumajanduspoliitika, Euroopa ja põllumajandustootjate partnerlus. (2012), Euroopa Komisjon. Luksemburg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. lk.3. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview/2012_et.pdf (08.05.2015)

Ühine põllumajanduspoliitika: Jätkub. (2012), Euroopa Komisjon. Luksemburg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. http://ec.europa.eu/agriculture/50-years-of-cap/files/history/history_book_lr_et.pdf (08.05.2015)

Ühise põllumajanduspoliitika reformi tervisekontrolli ettevalmistamine. (20.11.2007), Euroopa Ühenduste Komisjon. (Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa parlamendile.) Brüssel. lk 2. KOM(2007) 722. http://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/MAAELU/PMAN/Health_Check.pdf (30.04.2015)

LISAD

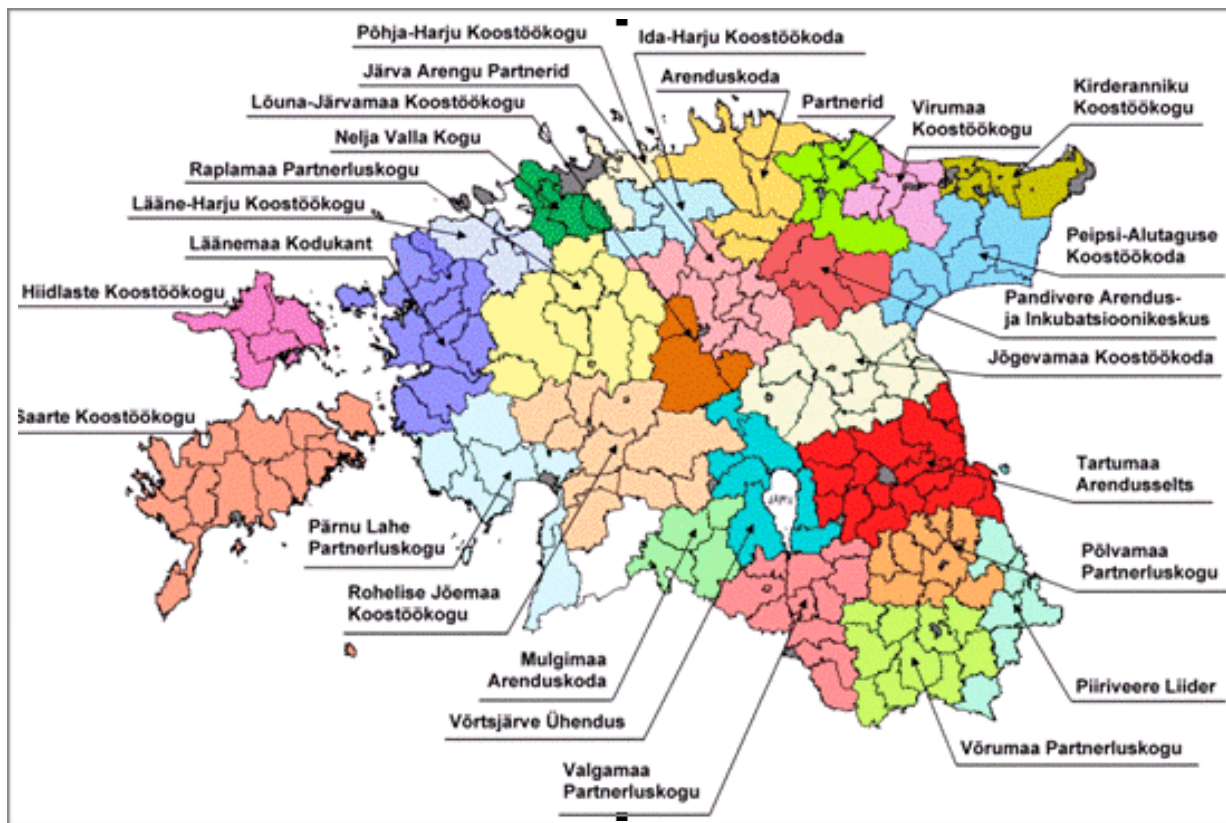
Lisa 1. Tegevusgruppide toetusvõimaluste kasutamine

Allikas: PRIA 2013

KTG nimi	KOKKU EUR	% KOGUSUMMAST
IDA-HARJU KOOSTÖÖKODA	1425216	2%
JÕGEVAMAA KOOSTÖÖKODA	3306609	5%
LÕUNA-JÄRVAMAA KOOSTÖÖKOGU	2041907	3%
LÄÄNE-HARJU KOOSTÖÖKOGU	2288162	3%
MTÜ ARENDUSKODA	3168575	5%
MTÜ HIIDLASTE KOOSTÖÖKOGU	2293498	3%
MTÜ JÄRVA ARENGU PARTNERID	2407516	3%
MTÜ KIRDERANNIKU KOOSTÖÖKOGU	2310836	3%
MTÜ KODUKANT LÄÄNEMAA	2768264	4%
MTÜ PAIK	2378658	3%
MTÜ PARTNERID	2314024	3%
MTÜ PEIPSI-ALUTAGUSE KOOSTÖÖKODA	2049411	3
MTÜ PIIRIVEERE LIIDER	2164866	3%
MTÜ PÕHJA-HARJU KOOSTÖÖKOGU	1943087	3%

KTG nimi	KOKKU EUR	% KOGUSUMMAST
MTÜ RAPLAMAA PARTNERLUSKOGU	4106107	6%
MTÜ SAARTE KOOSTÖÖKOGU	4348065	6%
MTÜ VALGAMAA PARTNERLUSKOGU	2723152	4
MTÜ VIRUMAA KOOSTÖÖKOGU	1830294	3%
MTÜ VÕRTSJÄRVE ÜHENDUS	2631825	4%
MTÜ VÕRTSJÄRVE ÜHENDUS	2631825	4%
MTÜ VÕRUMAA PARTNERLUSKOGU	3064159	4%
MULGIMAA ARENDUSKODU	1957285	3%
NELJA VALLA KOGU	3391109	5%
PÕLVAMAA PARTNERLUSKOGU	2435765	3%
PÄRNU LAHE PARTNERLUSKOGU	2904632	4%
ROHELISE JÕEMAA KOOSTÖÖKOGU	3964492	6%
TARTUMAA ARENDUSSELTS	4019213	6%
KOKKU	70236738	100%

Lisa 2. Kohalikud tegevusgrupid Eestis 1.01.2009 seisuga.

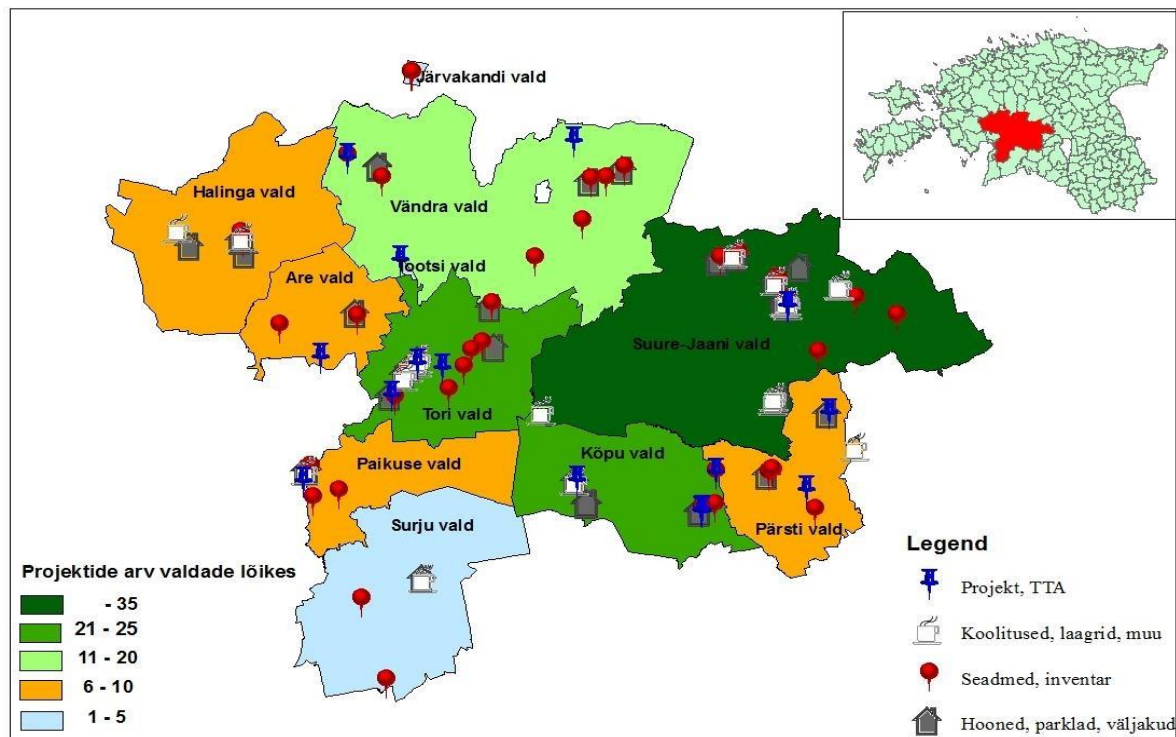
Allikas: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (2013)

Lisa 3. RJK demograafiline struktuur 01.01.2011. aasta

2011		Demograafiline struktuur s. 01.01.2011				
		Lapsed 0-6	Lapsed 7-18	Tööealised 19-64	Vanurid 65-...	Rahvaarv KOKKU
	PÄRNU MAAKOND					
149	Are	68	191	816	201	1 276
188	Halinga	196	380	2 045	604	3 225
568	Paikuse	397	603	2 426	481	3 907
756	Surju	70	160	680	167	1 077
805	Tootsi	33	70	482	255	840
808	Tori	173	313	1 630	389	2 505
929	Vändra	188	410	1 853	519	2 970
	RAPLA MAAKOND					
260	Järvakandi	82	138	791	384	1 395
	VILJANDI MAAKOND					
360	Kõpu	45	92	471	142	750
629	Pärsti	243	477	2 294	621	3 635
758	Suure-Jaani	365	792	3 593	1 101	5 851
	KOKKU	1 860	3 626	17 081	4 864	27 431

Allikas: Rohelise Jõemaa piirkonna strateegia 2008-2013

Lisa 4. RJK toetusvõimaluste kasutamine

Allikas: Leader toetused Rohelisel Jõesmaal aastatel 2007-2013 (2014)